

Міністерство освіти і науки України

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Факультет економічних наук

Кафедра фінансів

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній ступінь – бакалавр

на тему: **«ОПОДАТКУВАННЯ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ»**

Виконав: студент 4-го року
спеціальність 072
«Фінанси, банківська справа та
страхування»

Шандрук Олександра Вадимівна

Керівник: Бридун Є.В.
кандидат економічних наук, доцент

Рецензент _____
(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою «_____»

Секретар ЕК _____
«____» _____ 2020 р.

Київ 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ	8
1.1. Загальна характеристика страхової діяльності в Україні.....	8
1.2. Оподаткування як засіб регулювання діяльності страхових компаній	17
1.3. Основні податки, які сплачують страхові компанії, та їх характеристика ...	21
Висновки до розділу 1	26
РОЗДІЛ 2 ЗАГАЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	28
2.1. Дослідження динаміки оподаткування діяльності вітчизняних страхових компаній.....	28
2.2. Роль оподаткування страхової діяльності в загальній структурі податкових платежів фінансових установ.....	36
2.3. Регулювання механізму оподаткування діяльності страхових компаній в Україні.....	38
Висновки до розділу 2	42
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	43
3.1. Світовий досвід організації оподаткування діяльності страхових компаній.....	43
3.2. Модель оподаткування страхової діяльності.....	50
3.3. Шляхи вдосконалення системи оподаткування страхової діяльності в Україні.....	53
Висновки до розділу 3.....	57
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63

ВСТУП

Актуальність дослідження. Актуальність дослідження оподаткування страхової діяльності в Україні спричинена суттєвими відмінностями з системою оподаткування, прийнятною для типового господарського товариства. Передумовою цього є особливий статус страхової компанії та важливість її діяльності на ринку страхових послуг. Зростання національного багатства та поява нових технологічних, фінансово-економічних та соціальних ризиків, що загрожують його збереженню і примноженню, вимагають формування широкої та ефективно функціонуючої системи страхових фондів, які призначені для оперативного відшкодування матеріальних втрат та збитків господарюючих суб'єктів. Але значення страхової діяльності цим не вичерпується, адже акумульовані страховиками значні фінансові ресурси у вигляді страхових резервів є потужним інвестиційним джерелом. Саме ці характеристики страхування обумовлює подальше дослідження запропонованої проблематики.

Порівняно з іншими вітчизняними видами господарювання оподаткування страхової діяльності має свої визначні риси, а ключовими її елементами є об'єкт оподаткування, коло платників податку, ставки оподаткування. Причиною застосування особливого порядку оподаткування страхової діяльності, беззаперечно, є ряд технічних перешкод, що виникають при обрахування валових доходів і валових витрат страхової компанії, оскільки її доходи та видатки суттєво віддалені в часі та припадають на різні звітні періоди.

Тому для динамічної еволюції українського страхового ринку необхідно створити таку систему оподаткування страхової діяльності, як б надавала стимули для її розвитку, а також не обтяжувала надмірним і в той же час необґрунтованим податковим тягарем.

Питанням оподаткування страхової діяльності присвячені чисельні публікації таких провідних українських та зарубіжних економістів, як

В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич, Л.М. Бандерна, І.К. Бондар, І.М. Войцеховська, А.С. Головачова, О.М. Кисельова, В.М. Опарін, С.С. Осадець, Н.Б. Пацурія, Л.М. Савчук та ін.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження оподаткування вітчизняної страхової діяльності: порядок здійснення, особливості та шляхи регулювання.

Відповідно до визначеної мети, можна окреслити такі завдання:

- охарактеризувати страхову діяльність в Україні;
- проаналізувати оподаткування як засіб регулювання діяльності страхових компаній;
- розглянути основні податки, які сплачують страхові компанії, та навести їх характеристики;
- дослідити динаміку оподаткування діяльності вітчизняних страхових компаній;
- визначити вплив податкових надходжень від страхової діяльності на формування доходів держави;
- проаналізувати методи регулювання механізму оподаткування діяльності страхових компаній в Україні;
- охарактеризувати ключові недоліки оподаткування вітчизняної страхової діяльності;
- ознайомитись зі світовим досвідом організації оподаткування діяльності страхових компаній;
- розробити та запропонувати шляхи вдосконалення системи оподаткування страхової діяльності в Україні.

Об'єктом дослідження в кваліфікаційній роботі є система оподаткування страхового ринку в Україні.

Предметом дослідження є практична організація вітчизняного механізму оподаткування страхової діяльності.

Методи дослідження. Методологічною основою кваліфікаційної роботи стали як загальнонаукові, так і спеціальні економічні методи. Серед них основними були метод аналізу і синтезу, поєднання логічного та історичного підходів до вивчення економічного процесу, монографічний, статистично-аналітичний, порівняльний методи, а також широкого застосування набув метод системно-структурного дослідження явища оподаткування діяльності вітчизняних страхових компаній.

Інформаційну базу дослідження становлять закони України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, постанови та статистичні матеріали Національного банку України, Державної служби статистики України, Державної фіскальної служби України, результати наукових досліджень зарубіжних і вітчизняних учених з питань оподаткування страхової діяльності в Україні, а також ресурси мережі Інтернет.

Практичне значення одержаних результатів полягає в подальшому використанні у діяльності державних виконавчих органів влади та вітчизняних страхових компаній теоретичних напрацювань і пропозицій щодо удосконалення механізму оподаткування вітчизняної страхової діяльності та усунення ключових недоліків у досліджуваній сфері. Запропонована в кваліфікаційній роботі проблематика характеризується значними недопрацюваннями в організації податкових процесів, що вимагає подальшого формування і реалізації комплексу заходів щодо регулювання системи оподаткування діяльності страхових компаній. Запропоновані у роботі рекомендації є теоретично обґрунтованими та сформованими з врахуванням особливостей мінливого бізнес-середовища України, а тому можуть бути впроваджені у страхову практику.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в розвитку теоретичних і науково-методичних положень та розробленні практичних рекомендацій щодо удосконалення системи оподаткування страхової діяльності в Україні. Найбільш суттєвими теоретичними й прикладними результатами, отриманими в результаті написання

кваліфікаційної роботи, що характеризують наукову новизну дослідження, є такі:

у роботі було покращено:

- систему функцій оподаткування, в основі якої покладено не лише фіскальний та регулятивний потенціал податкових надходжень, а і соціальний, економічний, інвестиційний потенціали, що забезпечують досягнення максимального соціального та економічного ефектів від оподаткування діяльності страхових компаній;

- організаційно-методичний підхід до оподаткування страхової діяльності, що на відміну від існуючого поєднує інтереси держави та страхових компаній та передбачає виділення центрів відповідальності за раціональність і коректність організації оподаткування страхової діяльності;

були запропоновані шляхи подальшого розвитку:

- ефективності функціонування фінансово-податкової системи України в контексті оподаткування діяльності страхових компаній за рахунок раціоналізації податкових процесів, використання дієвих механізмів впливу на обсяги податкових платежів та поділу відповідальності за процеси оподаткування між страховими компаніями та виконавчими органами влади;

- дієвих методів забезпечення рівноваги публічного і приватних інтересів суб'єктів податкових правовідносин в Україні;

- підходів щодо трансформації форм організації податкових правовідносин між страховими компаніями та органами виконавчої влади з метою створення передумов для залучення додаткового капіталу у страхову сферу з одночасним дотриманням сталої динаміки податкових надходжень до держаного бюджету України.

Структура кваліфікаційної роботи визначена метою та завданнями дослідження. У першому розділі на підставі теоретичних досліджень було наведено опис загальної характеристики страхової діяльності, опис оподаткування, як засобу регулювання страхових компаній та характеристика основних податків, які сплачують страхові компанії.

В другому розділі проаналізовано загальний стан системи оподаткування страхової діяльності, а саме динаміка, роль та регулювання механізму оподаткування страхових компаній в Україні.

Третій розділ присвячений розробці моделі оподаткування страхової діяльності на основі «Кривої Лаффера». Також було проаналізовано світовий досвід організації оподаткування діяльності страхових компаній. На підставі теоретичних та практичних досліджень, проведеного аналізу пропонуються шляхи вдосконалення системи оподаткування діяльності страхових компаній в Україні.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, які поділені на підрозділи, висновків та списку використаних джерел (30 найменування). Загальний обсяг роботи – 65 друкованих сторінок, обсяг основної частини роботи складає 59 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ

1.1. Загальна характеристика страхової діяльності в Україні

В сучасних умовах господарювання України оподаткування є важливим фінансовим важелем регулювання фінансових потоків юридичних осіб, у структурі яких страхові компанії займають важливе значення. При цьому податкові надходження від страхової діяльності не відповідають масштабам і темпам зростання страхових премій, а тому не забезпечується виконання фіскальних і регулюючих завдань досліджуваної сфери.

Перш за все, своєрідність страхових взаємовідносин визначається специфікою самого процесу страхування як провідної економічної категорії. Окремі види господарських відносин, у тому числі страхових відносин, «зумовлені рівнем економічного розвитку суспільства і повинні відповідати характеру економічної системи і вдосконалюватися відповідно до об'єктивних умов господарювання» [3, с. 15-16].

Отже, відповідно до ст. 1 Закону України «Про страхування» [2], страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів.

Науковець С. С. Осадець у своїх працях стверджує, що страховий ринок і страхову діяльність варто розглядати через призму простору, в якому взаємодіють страхові компанії, страхувальники, страхові посередники, а також організації страхової інфраструктури [4, с. 23].

У свою чергу, В. Д. Базилевич розглядає ринок страхових послуг як частину фінансового ринку, де формується попит та пропозиція на страхові послуги, а об'єктом купівлі/продажу виступає страховий захист [5, с. 109].

Варто звернути увагу на погляди В. Опаріна, який розглядає страхову діяльність як суто фінансову категорію. Він стверджує, що страхова діяльність являє собою окрему ланку фінансової системи, яка відображає відносини щодо формування і використання колективних страхових фондів. При цьому, з одного боку, страхування забезпечується через страхову компанії, які є звичайними суб'єктами підприємницької діяльності, тобто їх діяльність здійснюється на рівні мікроекономіки. А, з іншого боку, створені страхові фонди відображають процес перерозподілу фінансових ресурсів між окремими суб'єктами страхування, і таким чином, характеризуються належністю до макрорівня [6, с. 36].

Дослідження страхової діяльності набуло широкого розвитку в працях зарубіжних дослідників. Так, французький науковець Р. Бойє (Boyer) наводить п'ять концепцій ринку страхової діяльності, розглядаючи його як [7, с. 22]:

- місце, де регулярно зустрічаються продавці і покупці в процесі торгівлі;
- територію, на якій відбувається процес купівлі-продажу;
- сумарний платоспроможний попит, що пред'являється на страхові види послуг;
- саморегуючий механізм попиту і пропозиції;
- економічну систему, в якій ринковий механізм є панівною формою господарства.

Проведений аналіз дає можливість стверджувати, що певна частина дослідників розглядає страхову діяльність як сферу економічних відносин, частину загальнонаціонального ринку, де об'єктом купівлі-продажу є страховий захист. Інші науковці визначають досліджуваний напрям діяльності як сферу грошових або суспільних відносин, де ключовим об'єктом купівлі-продажу виступає специфічний товар – страхова послуга.

Таким чином, страхова діяльність є багатовекторним економіко-правовим та соціальним явищем (рис. 1.1).

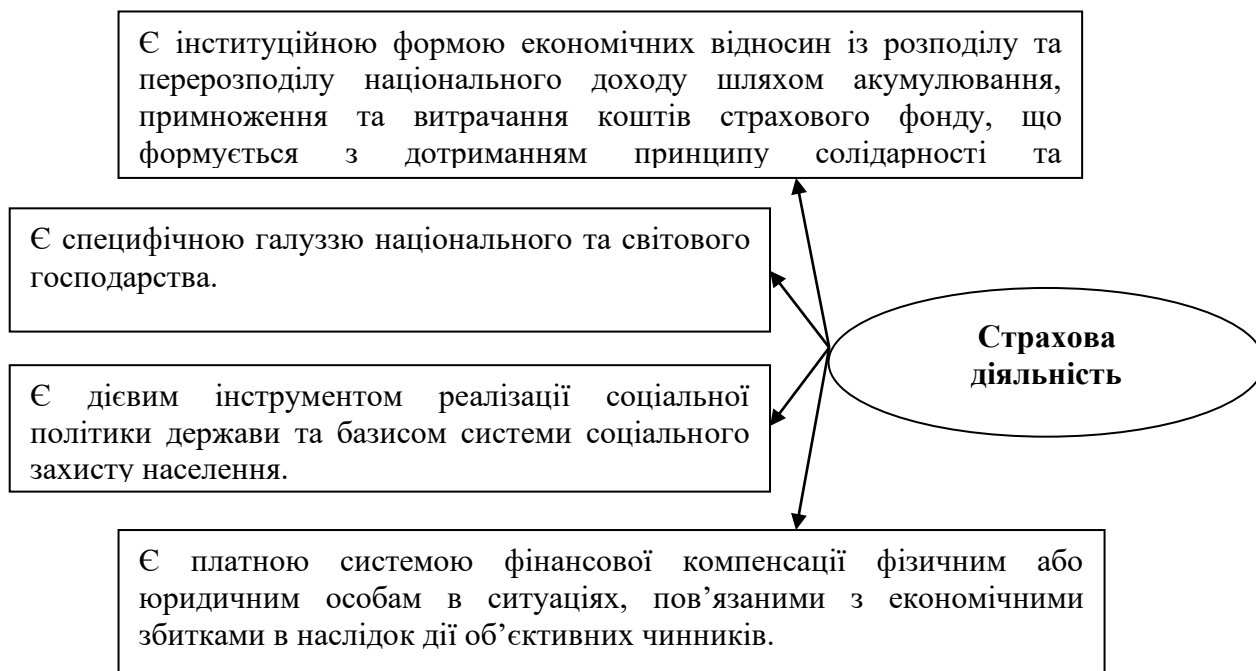

Рис. 1.1. Ключові вектори страхової діяльності в Україні

Джерело: складено автором за даними [8, с. 15]

Формування потужного ринку страхових послуг, перш за все, спричинено необхідністю створення ефективної системи захисту майнових прав та інтересів окремих громадян, підприємців і підприємств, підтримання соціальної стабільності у суспільстві й економічної безпеки держави. Крім того, страхування є важливим джерелом акумулювання коштів для подальшого інвестування в реструктуризацію економіки. Воно значною мірою звільняє бюджет держави від тягаря витрат на відшкодування збитків, що мають місце внаслідок природних катаклізмів, катастроф, нещасних випадків, захищає підприємців від різноманітних ризиків, забезпечує підтримку рівня соціальних стандартів громадян [9, с. 121].

У сучасній науковій літературі сформувалися діаметрально протилежні погляди щодо сутності прибутку страховиків та джерел його формування, що і зумовлює неоднозначність підходів до оподаткування страхової діяльності. Виходячи із того, що «...у страхуванні у силу непродуктивного характеру

діяльності національний дохід не створюється, прибуток формується за рахунок перерозподілу коштів страхувальників» [10, с. 334], можна дійти висновку, що прибуток страховиків – це суто теоретичне поняття. Тому думки щодо штучності поняття «прибутку» страховиків не несуть ніякого економічного змісту та приводять до висновку, що прибуток не має реального виміру та не може бути об'єктом оподаткування.

Але в ринкових умовах сьогодення страхові компанії працюють як господарські товариства на комерційних засадах, і лише отримуючи прибуток страхова компанія гармонізує власну вигоду підприємця із суспільними потребами у страховому захисті. Тому ця категорія, беззаперечно, вимагає детального, всебічного аналізу та дослідження механізму оподаткування.

Таким чином, аналізуючи питання страхової діяльності, прибутків від її провадження та системи оподаткування досліджуваної сфери необхідно дотримуватись балансу інтересів суб'єктів суспільних відносин, в якій [11, с. 34-36]:

1) стратегічні інтереси держави передбачають нівелювання суперечностей, що виникають в разі настання страхового випадку з метою запобігання виникнення економічної або соціальної напруги в суспільстві;

2) стратегічні інтереси страхових компаній полягають у залучені і розміщенні вільних грошових коштів населення чи господарюючих суб'єктів з метою отримання прибутків та мінімізації негативних наслідків від настання страхових випадків;

3) стратегічні інтереси страхувальників пов'язані із захистом різного роду майнових інтересів.

Роль держави у сфері страхування не може бути недооціненою, оскільки органи влади зобов'язані спрямовувати свою діяльність на забезпечення необхідних ринкових умов для ефективного використання фінансових ресурсів страховиків. Перш за все мається на увазі захист від конкуренції з боку зарубіжних інвесторів, збереження страхових фондів, обґрунтоване оподаткування тощо.

Модель балансу інтересів суб'єктів суспільних відносин страхової сфери представлено на рис. 1.2:

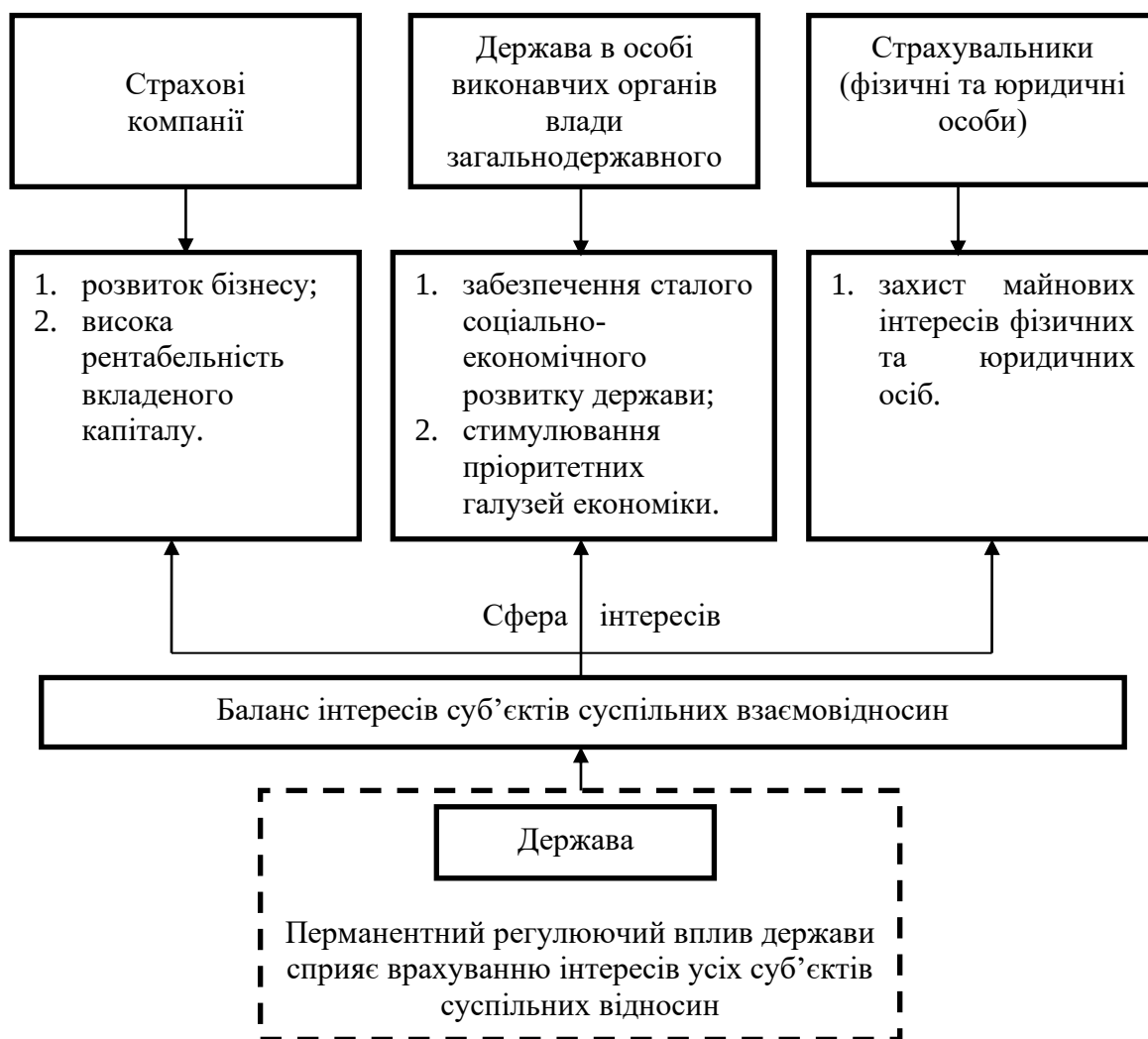

Рис. 1.2. Модель балансу інтересів суб'єктів суспільних відносин

Джерело: складено автором за даними [11, с. 35].

Таким чином, на основі запропонованої моделі можна стверджувати, що порушення балансу економічних інтересів з боку держави щодо непомірної лібералізації або зайвого посилення державного втручання у діяльність страхових компаній спричиняє негативні наслідки. З одного боку інтереси страховальників втрачають контроль, з іншого є ймовірність скорочення страхової діяльності.

Отже, в основі страхової діяльності лежить комерційне підґрунтя, тобто бажання господарюючого суб'єкта отримувати прибутки та максимізувати їх у

майбутніх періодах. Прибуток страховика, який формується в більшій мірі завдяки страховим преміям, є стимулом для створення страхових компаній: «Не слід забувати, що страховик – це бізнесмен. Адже бажання у страховика-бізнесмена страхувати виникає тоді, коли він упевнений у можливості одержання прибутку. Саме у одержанні прибутку – основний інтерес страховика», як стверджує Р.Т. Юлдашев [12, с. 36]. Тому для створення прибутку як основи оподаткування варто розрізняти природньо неприбуткові страхові операції від прибутку як фінансового результату від діяльності страховика, дозволена законодавством.

Джерела доходів страхових компаній України відображено на рис. 1.3:

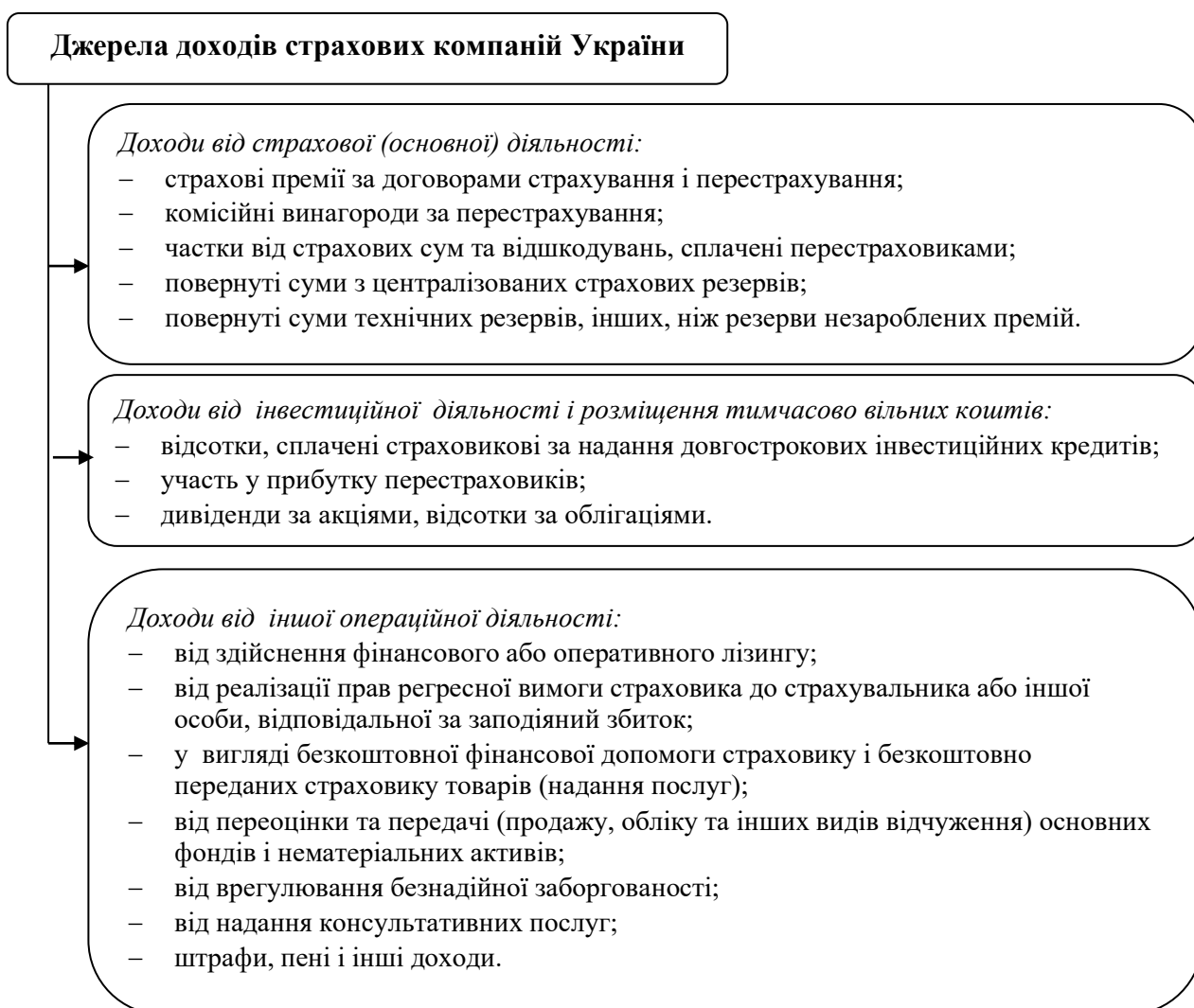

Рис. 1.3. Джерела походження доходів вітчизняних страхових компаній

Джерело: складено автором за даними [13, с. 98; 14, с. 184].

Враховуючи специфіку діяльності та особливості організації робочого процесу страхових компаній, для визначення обсягу доходу страховика від будь-якої діяльності за певний період, крім сумарного значення чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), інших операційних доходів, доходів від участі в капіталі, інших фінансових доходів, інших доходів також враховується значення чистих зароблених страхових премії (відповідно до Звіту про фінансові результати). У будь-якому випадку початковим доходом страховика, основою для обороту коштів та джерелом фінансування інвестиційної діяльності є страхові премії.

Важливим аспектом організації страхової діяльності є дотримання ключових принципів її організації (табл. 1.1):

Таблиця 1.1

Принципи організації страхової діяльності

Принципи		Характеристика
1	2	3
Економічні принципи функціонування страхової сфери	Принцип наявності страхового інтересу	Підґрунтям страхової діяльності є зацікавленість фізичних чи юридичних осіб в цьому процесі
	Принцип можливості страхування ризику	Вірогідність розподілу результатів господарської діяльності й життєдіяльності у сферах сприятливих і несприятливих відхилень
	Принцип еквівалентності	Передбачає економічну рівність між загальною сумою страхової нетто-премії, сплаченої визначеним страхувальником за визначений період часу та сукупною сумою відшкодувань, сплачених страховиком у зв'язку із настанням страхових випадків.
Принципи здійснення страхових правовідносин	Принцип верховенства права	Передбачає обов'язкову наявність правового регулювання страхової діяльності
	Принцип виплати страхового відшкодування в розмірі реального збитку	Суть принципу полягає у забезпеченні матеріального і фінансового стану страхувальника однаковим, як до настання страхового випадку, так і після.
	Принцип наявності причинно-наслідкових зв'язків між збитком і страховим випадком	Реалізується у вигляді одної з умов страхового договору та є базою для виплати страхового відшкодування

1	2	3
	Принцип контрибуції	Невід’ємне право страховика звернутись до інших страховиків, які за проданими полісами несуть відповідальність перед одним і тим самим конкретним страхувальником з пропозицією розділити витрати з відшкодування збитків.
	Принцип суброгації	Принцип передачі страхувальником страховикові права на стягнення заподіяної шкоди з третіх, винних осіб у межах виплаченої суми.
	Обов’язковість страхування осіб, які працюють на умовах трудового договору	Цей принцип набув широкого застосування, страхування здійснюють особи, які забезпечують себе роботою самостійно, тобто члени творчих спілок чи індивідуальні творчі працівники, а також громадяни – суб’єкти підприємницької діяльності.
Соціальні принципи організації страхової діяльності	Принцип солідарної взаємодопомоги роботодавців та працівників	Взаємна допомога в умовах, які не залежать від окремої людини, наприклад, небезпека техногенних катастроф або професійних ризиків
	Принцип взаємної відповідальності встановлених законом обов’язків суб’єктів страхових відносин	Принцип, який реалізується на основі існування інституту обов’язкового соціального страхування, і передбачає створення таких умов страхування, в яких всі суб’єкти правовідносин соціально відповідальні за виконання встановлених обов’язків.

Джерело: складено автором за даними [1; 8, с. 18-19; 15, с. 18-19].

Для забезпечення всебічного дослідження страхової діяльності доцільним є вивчення зазначеної сфери через функції, покладені на неї (рис. 1.4):

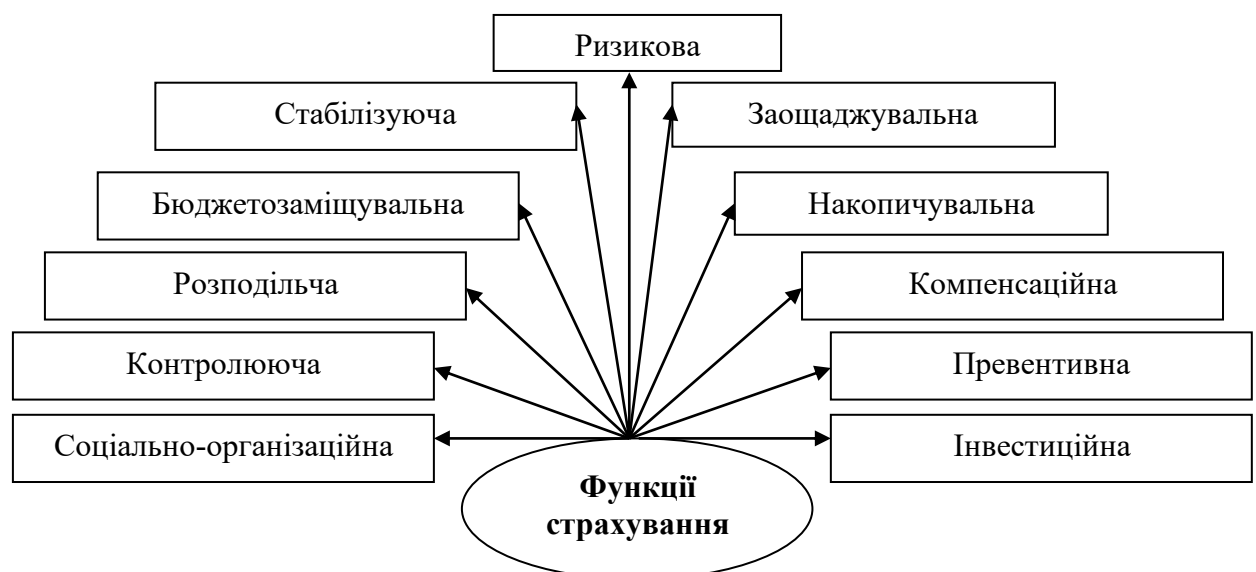

Рис. 1.4. Функції страхової діяльності

Джерело: складено автором за даними [15, с. 15-16].

Так, сутність функцій полягає у такому [15, с. 14-17; 16, с. 162-163; 17, с. 98]:

- ризикова функція реалізується у вигляді платної передачі страхувальником повної чи часткової відповідальності за наслідки ризику при настанні подій, визначених на законодавчому рівні або на договірних умовах;
- заощаджувальна функція реалізується тільки у сфері страхування життя, суть полягає у накопиченні за певний проміжок часу страхової суми, яка виплачується надалі при дожитті до певного віку або при настанні певної події з урахуванням інвестиційного ризику;
- накопичувальна функція передбачає, що страхова діяльність реалізується лише за умови наявності певного накопиченого капіталу (страхового резерву), достатнього для покриття збитків, заподіяних страхувальнику визначеною страховою подією;
- компенсаційна функція полягає у відшкодуванні збитків страхувальнику при настанні страхового випадку;
- превентивна функція передбачає реалізацію заходів для попередження настання страхової події;
- інвестиційна функція полягає у вкладанні тимчасово вільних коштів страховика в об'єкти підприємницької діяльності чи інші види діяльності з метою максимізації прибутків страхової компанії;
- стабілізуюча функція передбачає забезпечення динамічної стабільності національного господарського комплексу і соціально-економічної сфери;
- бюджетозаміщувальна функція полягає в економії бюджетних коштів;
- розподільча функція полягає у забезпеченні розподільчих та перерозподільчих процесів поділу доходів і вільних коштів господарюючих суб'єктів, а також перерозподілі коштів між страхувальниками;
- контролююча функція реалізується в наслідок внаслідок необхідності дотримання цільового формування й використання коштів страхового фонду, а

також контролю за законним проведенням страхових операцій; її вплив на страхову діяльність здійснюється при складанні програм, методик актуарних розрахунків, прогнозів, що передують формуванню резервних фондів страхових компаній;

– соціально-організаційна функція реалізується шляхом організації системи взаємовідносин між страховиками та страхувальниками, а також здійснення особистого страхування через надання додаткових соціальних послуг.

Таким чином, страхова діяльність відбувається за умов сильної конкуренції між фінансовими інститутами за вільні грошові ресурси суб'єктів господарювання та населення.

Але в сучасних умовах розвитку ринкової економіки України діяльність страхових компаній займає провідне місце. Від її ефективності та раціональності ведення значною мірою залежить фінансова стабільність країни на макро-, мезо- і мікроекономічному рівні, а також економічна незалежність, соціальне забезпечення населення та загальна фінансова безпека України.

1.2. Оподаткування як засіб регулювання діяльності страхових компаній

Податкова політика держави має бути спрямована не тільки на виконання фіскальної функції, пов'язаної з наповненням державного бюджету. Вона має бути базовим інструментом державного регулювання, оскільки за допомогою оподаткування держава стимулює або гальмує ділову активність на страховому ринку, визначаючи пріоритети його розвитку з огляду на національні інтереси. А тому система оподаткування страхових компаній має бути організована таким чином, щоб забезпечувати надходження до бюджету (реалізація фіскальної функції податків), сприяти розвитку ринку страхових послуг (реалізація стимулюючої функції податків) та регулювати взаємовідносини, що

виникають у процесі страхової діяльності між страховиками та страхувальниками.

Для ефективного регулювання страховою діяльністю як провідною ланкою фінансової та соціально-економічної сфер країни необхідним є застосування налагодженого механізму взаємовідносин між страховиками, страхувальниками та державою, ключовим інструментом в якому є податки. Податки – це установлені вищим органом державної законодавчої влади обов’язкові платежі фізичних та юридичних осіб до центрального і місцевого бюджетів, здійснювані в порядку, розмірах, у терміни і на умовах, що визначаються законодавчими актами країни. Відповідно до ст. 6, п. 6.1 Податкового кодексу України (далі – ПКУ) [1], податком є обов’язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку відповідно до ПКУ.

Структуру податкових надходжень та платежів представлено на рис. 1.5:

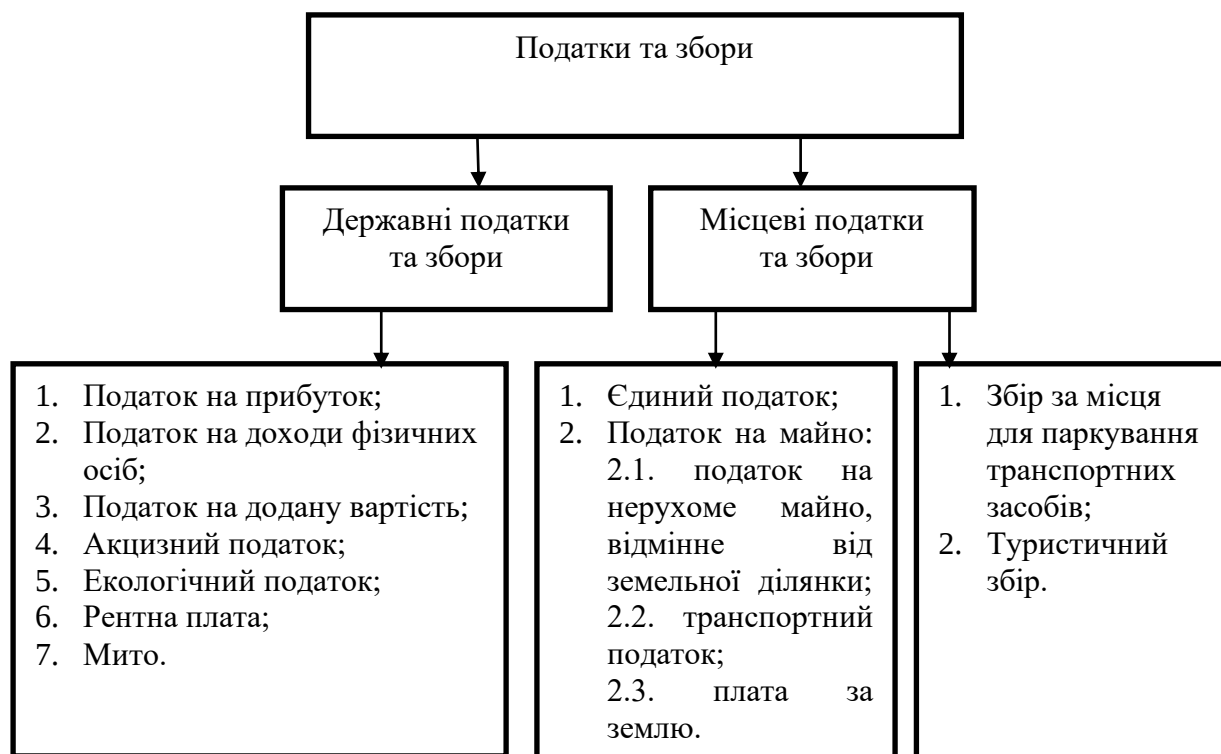

Рис. 1.5. Структура податків та зборів України (із 01.01.2015)

Джерело: складено автором за даними [2].

Податкові надходження залежать від діяльності страхових компаній, основним джерелом доходу яких є страхові премії. Об'єкт оподаткування страховика, до якого застосовується ставка, відповідно до ст. 141, п. 141.1.2 ПКУ [1], розраховується як сума страхових платежів, страхових внесків, страхових премій, нарахованих за договорами страхування і співстрахування. При цьому страхові платежі, страхові внески, страхові премії за договорами співстрахування, включаються до складу об'єкта оподаткування страховика тільки в розмірі його частки страхової премії, передбаченої договором співстрахування.

Для підвищення ефективності та результативності регулювання страхової сфери шляхом застосування податкових методів та важелів впливу важливим є врахування таких особливостей [18, с. 146-147]:

1) забезпечення домінування регулятивної функції над фіскальною. У структурі механізму оподаткування має бути передбачено, що стратегічною ціллю стягнення податків є здійснення стимулюючого і дестимулюючого впливу як безпосередньо на страхову галузь, так і опосередковано на інші сфери вітчизняного господарства. При цьому проміжною метою регулювання в цьому випадку є досягнення максимального соціального та економічного ефектів від страхової діяльності;

2) переважання системи національного регулювання над наднаціональним у питаннях, що стосуються видів і елементів податків, з одночасним формуванням однакових підходів до визначення податкової бази.

Звичайно, податкове регулювання унікальне і створювалося на основі специфіки страхового сектору в кожній державі. Незважаючи на активні інтеграційні процеси на страхових ринках та існування загальних підходів до оподаткування страхування, все ж таки переважають індивідуальні рішення при виборі ставок та порядку оподаткування страхової діяльності.

Вітчизняна система оподаткування страхової діяльності так само характеризується певною автономією в цьому питанні, оскільки мінливі умови бізнес-середовища та фінансово-економічні, політичні кризи вносять певні

корегування у процесі оподаткування діяльності господарюючих суб'єктів. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» № 71-VIII від 28.12.2014 задекларував переведення страховиків на змішану систему оподаткування, яка почала діяти з 1 січня 2015 року. Переважна більшість страховиків на чолі із Лігою страхових організацій України, стверджує що такий зміни є дискримінаційним по відношенню до вітчизняного страхового ринку.

Стара система оподаткування страхових компаній України передбачала відрахування до бюджету 3% від розміру доходу, отриманого від страхової діяльності. За новим законодавством, система оподаткування набула вигляд «змішаної», тобто до 3% додали ще 18% податку з прибутку.

У законодавчій практиці була ідея перевести ринок страхових послуг на загальну систему оподаткування, тобто стягнення податку на прибуток суб'єкта господарювання у розмірі 18%, а в результаті реформацій страхова сфера отримали подвійний податок [19, с. 848]. За розрахунками аналітиків, шляхом запровадження такого механізму база оподаткування збільшилась у три рази. Враховуючи, що страхові компанії сплачують й інші податки до бюджету загальний розмір податкового навантаження на страховий бізнес значно зріс та створив додаткові перешкоди в діяльності.

Оцінюючи регулятивний потенціал старої та нової системи оподаткування страхової діяльності, доцільно розглянути їх переваги та недоліки (табл. 1.2).

Отже, такі зміни можна охарактеризувати як обмеження, оскільки регулююча функція не отримала практичної реалізації. Для динамічної системи регулювання страхового ринку в Україні дуже важливо створити таку систему оподаткування, як б надавала стимули для розвитку, а не обтяжувала надмірним та необґрунтованим податковим тягарем.

Таблиця 1.2

**Порівняльна характеристика старого та нового механізму оподаткування
страхової діяльності в Україні**

Переваги та недоліки	Система оподаткування страхування, яка застосовувалась до 01.01.2015	Система оподаткування страхування, яка застосовується з 01.01.2015
Переваги	1. прозорість системи оподаткування, оскільки сплачувалось лише 3% з премій, які надійшли; 2. а також простота розрахунків для перевіряючих органів.	1. встановлена нульова ставка оподаткування страхових премій з добровільного медичного страхування.
Недоліки	1. необхідність сплати податку навіть у разі збитковості страхового бізнесу, що ставило страхові компанії в нерівні умови з іншими суб'єктами господарювання фінансового сектору.	1. надмірний податковий тягар на ринок страхових послуг; 2. складність механізму оподаткування; 3. зниження кількості страхових компаній.

Джерело: складено автором за даними [2; 19, с. 848-849].

Таким чином, досвід регулювання страхової діяльності більш розвинених країн світу в сфері економіки свідчить, що найефективнішим засобом економічної політики держави щодо стимулювання страхового ринку є оптимальна система стягнення податків із страхових компаній. Враховуючи те, що страховий ринок України все ж таки перебуває на етапі свого формування і розвитку, що спричиняє наявність певних перешкод, дуже важливо оптимізувати механізм оподаткування страхової діяльності з метою сприяння його трансформації та стабілізації функціонування.

1.3. Основні податки, які сплачують страхові компанії, та їх характеристика

Згідно з останньою редакцією ПКУ [1], страховики сплачують:

- 1) податок на прибуток за ставкою 18%;
- 2) податок на дохід, встановлений у таких розмірах:
 - 3% за договорами страхування від об'єкта оподаткування;

– 0% за договорами з довгострокового страхування життя, договорами добровільного медичного страхування та договорами страхування у межах недержавного пенсійного забезпечення, зокрема договорів страхування додаткової пенсії (рис. 1.6).

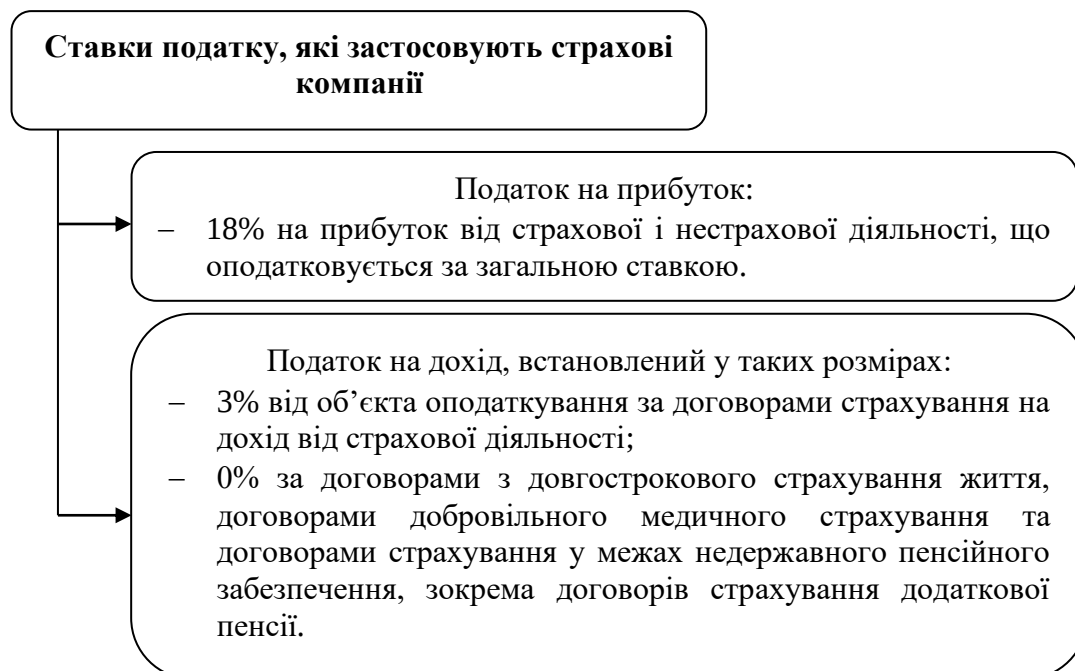

Рис. 1.6. Основні податки, які сплачують страхові компанії

Джерело: складено автором за даними [1].

При цьому об'єкт оподаткування страховика, до якого застосовується ставка у розмірі 3 та 0 %, згідно з п. 141.1.2 ПКУ [1] «розраховується як сума страхових платежів, страхових внесків, страхових премій, нарахованих за договорами страхування і співстрахування». При цьому страхові платежі, страхові внески, страхові премії за договорами співстрахування включаються до складу об'єкта оподаткування страховика тільки в розмірі його частки страхової премії, передбаченої договором співстрахування.

Отже, для детального вивчення системи стягнення податків, зазначеної на рис. 1.3, розглянемо сам процес оподаткування страхової діяльності детальніше. Перш за все, податок на прибуток – це плата з боку юридичних осіб за комфортні умови господарювання, тобто забираючи частину доходів підприємств, держава гарантує їм ефективніше використання капіталу, що

залишається в їх розпорядженні. Розмір податку на прибуток прямо залежить від розміру прибутку страхової компанії, так як за своєю економічною сутністю він є прямим податком. Тому він чинить достатньо істотний вплив на результати господарської діяльності страховика.

Як уже згадувалось у роботі, фінансовий результат до оподаткування зменшується на суму нарахованого податку на дохід за ставкою 3%. Крім того, окремими статтями ПКУ передбачено врахування при визначенні оподатковуваного прибутку двох податкових різниць, пов'язаних зі страховими та іншими резервами, а саме [1]:

1) коригування на різницю між приростом (убутком), сформованим у відповідному звітному періоді відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності страховими резервами (технічними, математичними, належних виплат страхових сум та іншими, формування яких передбачено законодавством у сфері страхування, крім тих, що не впливають на формування фінансового результату до оподаткування страховика) (за вирахуванням частки участі перестраховика в страхових резервах) і приростом (убутком) відповідних резервів, розрахованих за методикою, визначеною уповноваженим органом, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг), за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику (за вирахуванням частки участі перестраховика у страхових резервах) (пп. 141.1.3-141.1.4 ПКУ);

2) коригування у зв'язку зі створенням і використанням страховиками інших резервів (забезпечень) за загальними правилами для забезпечень, які повинні застосовувати всі без винятку платники податку на прибуток (ст. 139, п. 139.1 ПКУ).

Отже, новостворений підхід до оподаткування страхової діяльності має низку перешкод і проблемних аспектів реалізації. На нашу думку, найбільш раціональним способом оподаткування страхового бізнесу може стати механізм

стягнення податку безпосередньо з корпоративного прибутку страхової компанії. Така система ставила би страховий бізнес у рівні умови з іншими підприємницькими структурами і не створювала б економічних стимулів до податкового планування та оптимізації.

З метою коректного підрахунку чистого прибутку пряме оподаткування страхових прибутків максимально точно зіставляється з валовими доходами та витратами компанії. Незважаючи на те, що пряме оподаткування таких прибутків надзвичайно важко адекватно розробити до податкових норм, воно, все таки, є можливим та використовується у багатьох країнах.

Згідно з пп. 196.1.3 ПКУ, не є об'єктом оподаткування податком на додану вартість (далі – ПДВ): «надання послуг із страхування, співстрахування або перестрахування особами, які мають ліцензію на здійснення страхової діяльності відповідно до закону, а також пов'язаних з такою діяльністю послуг страхових (перестрахових) брокерів та страхових агентів» [1].

Страхові компанії мають законодавче право бути неплатниками ПДВ. Однак здебільшого страховики реєструються як платники ПДВ, оскільки вони в межах забезпечення страхової діяльності зобов'язані формувати страхові резерви та розміщувати їх у дозволені категорії активів, зокрема в необоротні активи (тобто здійснювати операції з їх купівлі-продажу, здачі в операційну чи фінансову оренду та інші операції, які є об'єктом оподаткування ПДВ), та якщо загальна сума від здійснення операцій з постачання товарів/послуг, що підлягають оподаткуванню згідно з Розділом V ПКУ (ст. 181, п. 181.1), у тому числі з використанням локальної або глобальної комп'ютерної мережі, нарахована (сплачена) такій особі протягом останніх 12 календарних місяців, сукупно перевищує 1 000 000 гривень (без урахування ПДВ), така особа зобов'язана зареєструватися як платник податку у контролюючому органі за своїм місцезнаходженням [1]. Станом на 01.2020 року ставка ПДВ для страховиків-платників ПДВ становить 20%.

Крім того, згідно зі ст.182 ПКУ [1], страховик може зареєструватись платником ПДВ добровільно, навіть якщо обсяги оподатковуваних операцій

відсутні або є меншими від встановленої у ст. 181 ПКУ суми. Отже, в загальному вигляді особливості стягнення ПДВ із страховиків-платників ПДВ мають такий зміст [1]:

- при купівлі страховиком необоротних активів, товарів (робіт, послуг), які використовуються виключно для забезпечення страхування (співстрахування, перестрахування), податковий кредит з ПДВ не відображається, а сума сплаченого ПДВ включається до вартості цих активів (робіт, послуг);

- при купівлі страховиком необоротних активів, товарів (робіт, послуг), які використовуються виключно для забезпечення діяльності, яка є об'єктом оподаткування ПДВ, страховик має право відобразити податковий кредит на суму (нарахованого) сплаченого ПДВ при купівлі;

- при купівлі страховиком необоротних активів, товарів (робіт, послуг), які частково використовуються в оподатковуваних операціях, а частково – ні, платник податку має право відобразити податковий кредит лише частково, пропорційно частці їх використання в оподатковуваних операціях. Частка використання товарів/послуг, необоротних активів в оподатковуваних операціях визначається у відсотках як відношення обсягів з постачання оподатковуваних операцій (без урахування сум податку) за попередній календарний рік до сукупних обсягів постачання оподатковуваних та неоподатковуваних операцій (без урахування сум податку) за цей же попередній календарний рік. Визначена у відсотках величина застосовується протягом поточного календарного року.

Отже, із 2015 року в оподаткуванні страхових компаній відбулися значні зміни, введена нова «змішана» система оподаткування, що викликало негативну реакцію з боку страховиків. Проте через відсутність показової вибірки діяльності страховиків зараз важко оцінити існування негативного впливу цієї системи оподаткування на фінансовий стан та конкурентоспроможність страхових організацій.

Перспективи подальших досліджень проблематики полягають, зокрема, у вивченні зарубіжного досвіду оподаткування фінансових результатів діяльності страховиків та можливість його застосування в Україні з урахуванням національних особливостей і реалій з метою удосконалення податкового режиму для національного сектору страхового бізнесу та зменшенні податкового тягаря.

Висновки до розділу 1

Результати дослідження страхового ринку України, особливостей оподаткування як засобу регулювання діяльності страхових компаній, а також аналіз основних податків, які сплачують страхові компанії, дає змогу стверджувати, що:

1. Сфера страхової діяльності – це сукупність економічних відносин, де об'єктом купівлі-продажу є страховий захист; сукупність страховиків, страхувальників, посередників, що беруть участь у реалізації відповідних послуг. Основна мета страхової діяльності – отримання прибутків (для страховиків) і мінімізація негативних наслідків від настання страхових випадків (для страхувальників). Головними нормативно-правовими документами, що регулюють сферу страхування та її оподаткування, є Закон України «Про страхування» та Податковий кодекс України. Враховуючи специфіку страхової діяльності, основними функціями страхування можна виділити такі, як: ризикова, заощаджувальна, накопичувальна, компенсаційна, превентивна, інвестиційна, стабілізуюча, бюджетозаміщувальна, контролююча, розподільча, соціально-організаційна.

2. Було доведено, що оподаткування відіграє важливу роль у розвитку страхового ринку України. Але досі залишається проблемним удосконалення податкового законодавства, що регулює сферу страхування, оскільки законодавча база є першочерговою основою утворення дієвого механізму страхування. Не менш важливим завданням трансформації регулюючого

потенціалу механізму оподаткування є розробка такої системи оподаткування, яка буде сприяти успішній роботі страхового ринку. Перспективним напрямом удосконалення оподаткування діяльності страхових компаній може стати перехід страховиків на диференційовану систему оподаткування, що значно зменшить податковий тягар та підвищить роль регулюючої функції податків.

3. Станом на 01.2020 року страхова діяльність оподатковується такими податками: податок на прибуток за ставкою 18%, податок на дохід, встановлений у розмірах 3% та 0%, а також ПДВ. Таким чином, з огляду на те, що оподаткування є одним з основних факторів, що регулюють попит і пропозицію на страховому ринку, необхідно розглянути перспективи створення ефективного податкового механізму в сфері страхування, що сприятиме не тільки виконанню фіскальної функції оподаткування, а й дотриманню інтересів вітчизняних страховиків, розвитку попиту на страхові послуги і в цілому покращення стану страхового ринку.

РОЗДІЛ 2

ЗАГАЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

2.1. Дослідження динаміки оподаткування діяльності вітчизняних страхових компаній

Дослідження масштабів оподаткування страхової діяльності в Україні доцільно розпочати з кількісного виміру та динаміки суб'єктів надання страхових послуг. Кількість страхових компаній (далі – СК) станом на 31.12.2019 р. становила 233, з яких 23 СК зі страхування життя (СК «Life») та 210 СК, що здійснювали інші види страхування (СК «non-Life»). Таким чином, за 2019 року в порівнянні з аналогічним періодом 2018 року кількість страхових компаній зменшилась на 48 одиниці (станом на 31.12.2018 р. – 281 компанія, у тому числі СК «Life» – 30 компаній, СК «non-Life» – 261 компанія). Така ситуація на вітчизняному ринку страхових послуг свідчить про сталу тенденцію до зменшення кількості страхових компаній, а однією з головних передумов такої динаміки можна визначити нераціональну політику оподаткування та несприятливе фіскальне середовище для страхової діяльності. Детальна характеристика показників обсягу страхової діяльності протягом 2015–2019 рр. відображена в табл. 2.1:

Таблиця 2.1

Динаміка розвитку страхової діяльності у 2015–2019 рр.

Показник	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
1	2	3	4	5	6
Загальна кількість СК, од.	361	310	294	281	233
в т. ч. СК «non-Life», од.	312	271	261	251	210
в т. ч. СК «Life», од.	49	39	33	30	23
Валові страхові премії, млн. грн.	29 736,0	35 170,3	43 431,8	49 367,5	53 001,2

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4	5	6
Валові страхові виплати, млн. грн.	8 100,5	8 839,5	10 536,8	12 876,4	14 338,3
Загальні активи страховиків (згідно з формою 1 (П(С)БО 2)), млн. грн.	60 729,1	56 075,6	57 381,0	63 493,3	63 866,8

Джерело: складено автором за даними [20-23].

За 2019 рік загальні активи страхових компаній збільшились на 373,5 млн. грн у порівнянні з відповідним періодом 2018 року. При цьому загальна кількість страхових компаній на 31.12.2019 р. зменшилась на 48 одиниць. Навіть враховуючи зменшення кількості страхових компаній, обсяги валових страхових премій і валових страхових виплат збільшились. У порівнянні з 2018 роком валові страхові премії збільшились на 3 633,7 млн. грн. у 2019 році, а валові страхові виплати збільшились на 1 461,9 млн. грн.

Податкові надходження від податку на прибуток прямо залежать від страхових премій та страхових виплат страхових компаній, адже вони є основними важелями впливу на фінансовий результат. Розглянемо більш детальний аналіз страхових премій протягом 2015-2019 рр. на основі табл. 2.2 та табл. 2.3:

Таблиця 2.2

Страхові премії за видами страхування за 2015-2019 рр. млн. грн

Валові	Чисті	Валові	Чисті	Валові	Чисті	Валові	Чисті	Валові	Чисті
2015		2016		2017		2018		2019	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Автострахування (КАСКО, ОСЦПВ):									
7 871,6	7 322,4	9 277,5	8 653,0	10 613,0	9 858,1	12 975,1	11 720,7	15 110,2	13 801,2
Страхування вантажів та багажу:									
3 555,4	1 255,4	4 374,6	1 264,2	4 686,7	1 001,4	2 899,0	1 479,3	2 835,0	1 432,3
Страхування майна:									
3 486,2	2 188,1	4 142,4	2 633,3	5 098,9	2 578,5	6 440,2	3 222,0	6 604,8	3 518,4
Страхування фінансових ризиків:									
3 598,6	2 172,9	3 596,7	1 985,4	5 594,4	1 829,5	5 135,5	1 663,8	4 397,6	2 151,2

Продовження табл. 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Страховання життя:									
2 186,6	2 186,6	2 756,1	2 754,1	2 913,7	2 913,7	3 906,1	3 906,1	4 624,0	4 624,0
Страховання від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ:									
1 977,6	1 292,1	2 551,9	1 782,1	3 598,1	1 576,1	4 497,1	1 915,6	4 746,3	2 173,6
Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я):									
1 929,2	1 862,1	2 355,5	2 280,2	2 881,3	2 673,9	3 486,7	3 243,1	4 470,3	4 268,8
Страховання відповідальності перед третіми особами:									
2 059,6	1 391,5	2 093,9	1 430,6	2 925,0	1 613,2	2 567,2	1 659,7	2 238,7	1 424,3
Страховання від нещасних випадків:									
535,5	442,7	837,1	727,2	1 308,5	1 002,9	1 754,2	1 329,0	1 872,2	1 475,3
Страховання медичних витрат:									
490,7	469,2	727,0	671,3	891,0	833,2	1 345,9	1 098,8	1 885,5	1 685,9
Страховання кредитів:									
348,7	200,2	531,0	505,7	365,0	334,7	1 113,6	577,2	1 102,3	366,3
Авіаційне страхування:									
449,0	426,9	501,1	482,7	764,3	662,8	1 041,7	778,5	703,7	551,1
Інші види страхування:									
1 173,8	1 073,4	1 340,1	1 218,3	1 705,8	1 531,5	2 205,2	1 830,5	2 410,6	2 113,6
ВСЬОГО:									
29 736,0	22 354,9	35 170,3	36 463,8	43 431,8	28 494,4	49 367,5	34 424,3	53 001,2	39 586,0

Джерело: складено автором за даними [20-23].

Темпи приросту чистих і валових страхових премій у 2019 році в порівнянні з 2018 роком відображено в табл. 2.3:

Таблиця 2.3

Темпи приросту страхових премій у 2019 р. в порівнянні з 2018 р.

Вид страхування	Абсолютний приріст, млн. грн.		Темпи приросту страхових премій, %	
	Валових премій	Чистих премій	Валових премій	Чистих премій
	2019/2018		2019/2018	
1	2	3	4	5
Автострахування	2 135,1	2 080,5	16,5	17,8
Страховання вантажів та багажу	-64,0	-47,0	-2,2	-3,2
Страховання майна	164,6	296,4	2,6	9,2
Страховання фінансових ризиків	-737,9	487,4	-14,4	29,3
Страховання життя	717,9	717,9	18,4	18,4
Страховання від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	249,2	258,0	5,5	13,5
Медичне страхування	983,6	1 025,7	28,2	31,6
Страховання відповідальності перед третіми особами	-328,5	-235,4	-12,8	-14,2
Страховання від нещасних випадків	118,0	146,3	6,7	11,0

1	2	3	4	5
Страховання медичних витрат	539,6	587,1	40,1	53,4
Страховання кредитів	-11,3	-210,9	-1,0	-36,5
Авіаційне страхування	-338,0	-227,4	-32,4	-29,2
Інші види страхування	205,4	283,1	9,3	15,5
Всього	3 633,7	5 161,7	7,4	15,0

Джерело: складено автором за даними [22; 23].

Динаміка показників валових та чистих страхових премій протягом 2015-2019 рр. відображена на рис. 2.1:

Рис. 2.1. Загальний обсяг валових та чистих страхових премій за 2015-2019 рр.

Джерело: складено автором за даними [20-23].

Таким чином, прослідковується сталий приріст чистих страхових премій протягом останніх років, у 2019 році в порівнянні з 2018 роком (+15,0% або 5 161,7 млн. грн.), по таким видам страхування: автострахування (+17,8% або 2 080,5 млн. грн.), страхування життя (+18,4% або 717,9 млн. грн.), страхування майна (+9,2% або 296,4 млн. грн.), медичне страхування (+31,6% або 1 025,7 млн. грн.), страхування від вогневих ризиків і ризиків стихійних явищ (+13,5% або 258,0 млн. грн.), страхування від нещасних випадків (+200,2% або 886,3 млн. грн.), страхування медичних витрат (+11,0% або 146,3 млн. грн.), страхування фінансових ризиків (+29,3% або 487,4 млн. грн.) та деяких інших

сферах. Водночас зменшилися чисті страхові премії зі страхування вантажів та багажу (-3,2% або 47,0 млн. грн.), страхування відповідальності перед третіми особами (-14,2% або 235,4 млн. грн.), страхування кредитів (-36,5% або 210,9 млн. грн.), авіаційне страхування (-29,2% або 227,4 млн. грн.).

Слід звернути увагу, що для 2019 року характерні такі тенденції: частка валових страхових премій у відношенні до ВВП становила 1,3%, що на 0,1 в.п. менше в порівнянні з 2018 роком; частка чистих страхових премій у відношенні до ВВП залишилась на рівні 2018 року та становила 1,0% [23].

Розглянемо більш детальний аналіз страхових виплат на основі табл. 2.4 та табл. 2.5:

Таблиця 2.4

Страхові виплати за видами страхування за 2015-2019 рр. млн. грн.

Валові	Чисті	Валові	Чисті	Валові	Чисті	Валові	Чисті	Валові	Чисті
2015		2016		2017		2018		2019	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Автострахування (КАСКО, ОСЦПВ):									
3 187,2	3 077,6	3 868,3	3 707,5	4 997,8	4 802,9	5 831,6	5 623,8	6 714,7	6 504,2
Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я):									
1 198,5	1 197,8	1 341,4	1 339,9	1 672,0	1 671,6	2 095,4	2 094,9	2 602,8	2 602,8
Страхування фінансових ризиків:									
1 402,6	1 257,3	935,4	822,8	1 879,2	1 803,6	1 585,0	1 393,4	1 624,6	1 570,2
Страхування життя:									
491,6	491,6	418,3	418,3	556,3	556,3	704,9	704,9	575,9	575,9
Страхування майна:									
434,1	429,3	149,7	149,4	262,5	260,6	1 423,6	1 412,4	1 160,5	1 146,8
Страхування медичних витрат:									
169,2	169,1	216,8	216,1	263,5	261,4	312,8	311,5	349,9	349,7
Страхування вантажів та багажу:									
-	-	392,8	392,5	66,1	63,9	122,1	119,3	214,9	213,6
Страхування кредитів:									
302,6	302,6	1 101,7	1 101,7	261,3	261,3	78,0	78,0	49,6	49,6
Інші види страхування:									
804,9	571,1	333,2	331,4	410,9	410,1	447,6	444,7	830,2	818,8
ВСЬОГО:									
8 100,5	7 602,8	8 839,5	5 561,0	10 536,8	10 256,8	12 863,4	12 432,6	14 338,3	14 040,5

Джерело: складено автором за даними [20-23].

Темпи приросту чистих та валових страхових виплат у 2019 році в порівнянні з 2018 роком відображено в табл. 2.5:

Таблиця 2.5

Темпи приросту страхових виплат у 2019 р. в порівнянні з 2018 р.

Вид страхування	Абсолютний приріст, млн. грн.		Темпи приросту страхових виплат, %	
	Валових виплат	Чистих виплат	Валових виплат	Чистих виплат
	2019/2018		2019/2018	
Автострахування	882,1	880,4	15,1	15,7
Страхування майна	-263,1	-265,6	-18,5	-18,8
Страхування фінансових ризиків	39,6	176,8	2,5	12,7
Страхування життя	-129,0	-129,0	-18,3	-18,3
Медичне страхування	507,4	507,9	24,2	24,2
Страхування медичних витрат	37,1	38,2	11,9	12,3
Страхування кредитів	-28,4	-28,4	-36,4	-36,4
Інші види страхування	382,6	374,1	85,5	84,1
Всього	1 474,9	1 607,9	11,5	12,9

Джерело: складено автором за даними [22; 23].

Таким чином, прослідковується приріст чистих страхових виплат протягом останніх років, у 2019 році в порівнянні з 2018 роком (+12,9% або 1 607,9 млн. грн.), по таким видам страхування: автострахування (+15,7% або 880,4 млн. грн.), медичне страхування (+24,2% або 507,9 млн. грн.), страхування фінансових ризиків (+12,7% або 176,8 млн. грн.), страхування медичних витрат (+12,3% або 38,2 млн. грн.), а також інших видів страхування (+84,1% або 374,1 млн. грн.). Водночас зменшилися чисті страхові виплати зі страхування життя (-18,3% або 129,0 млн. грн.), страхування майна (-18,8% або 265,6 млн. грн.), страхуванням кредитів (-36,4% або 28,4 млн. грн.),

Варто зазначити, що станом на 31.12.2019 рівень валових страхових виплат (відношення валових страхових виплат до валових страхових премій) становив 27,1% (станом на 31.12.2018 – 26,1%). Рівень чистих страхових виплат (відношення чистих страхових виплат до чистих страхових премій) станом на 31.12.2019 становив 35,5% (станом на 31.12.2018 – 36,1%) [23].

Динаміка показників валових та чистих страхових виплат протягом 2015-2019 рр. відображена на рис. 2.2:

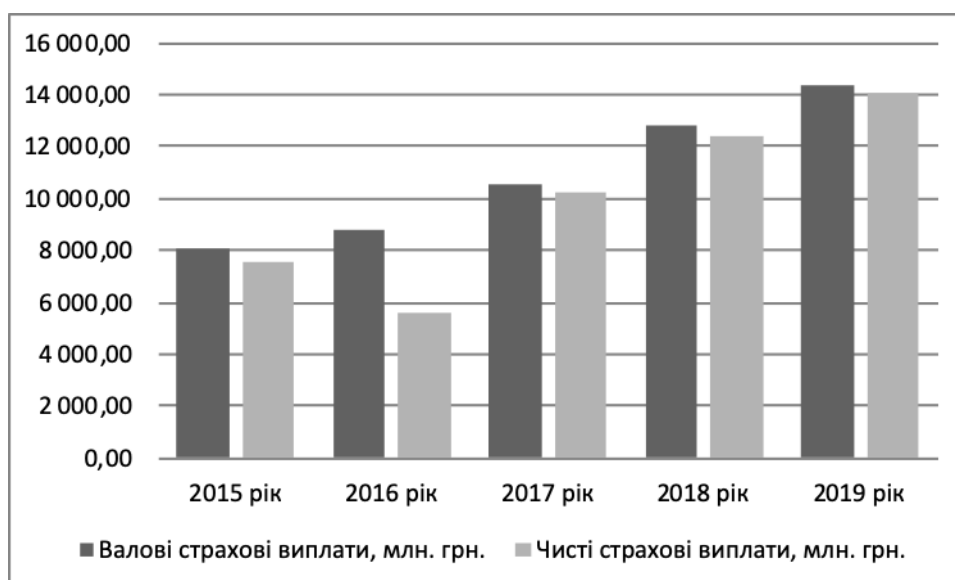

Рис. 2.2. Загальний обсяг чистих страхових виплат за 2015-2019 рр.

Джерело: складено автором за даними [20-23].

Враховуючи обсяги страхових премій, отриманих за 2015-2019 рр., та страхових виплат, відшкодованих за той самий період, розглянемо податкові надходження до Зведеного бюджету України податку на прибуток страхових організацій, враховуючи їхні показники діяльності, а також результати діяльності дочірніх компаній, філій, розміщених на території України (табл. 2.6):

Таблиця 2.6

Надходження податку на прибуток страхових компаній до Зведеного бюджету України протягом 2015-2019 рр.

Показники	2015	2016	2017	2018	2019
Усього сплачено податку на прибуток, млн. грн.	39 053,2	60 223,2	66 911,9	96 882,3	101 000,4
Податок на прибуток страхових організацій, млн. грн.	854,7	1 052,1	1 051,0	1 170,1	1 374,9

Джерело: складено автором за даними [23; 24].

Динаміка податкових надходжень з податку на прибуток страхових компаній протягом досліджуваного періоду має такий вигляд (рис. 2.3):

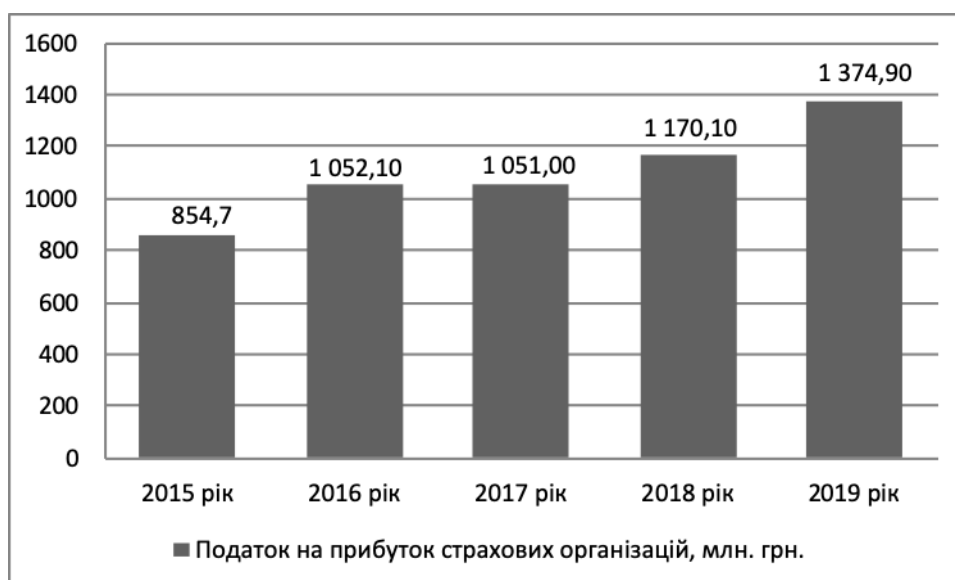

Рис. 2.3. Надходження податку на прибуток страхових організацій до Зведеного бюджету України протягом 2015-2019 рр., млн грн

Джерело: складено автором за даними [23; 24].

За даними рис. 2.3, протягом аналізованого періоду обсяги надходжень від податку на прибуток страхових організацій є достатньо рівномірними. За результатами 2019 року до Зведеного бюджету України надійшло 1 374,9 млн. грн., що на 204,8 млн. грн. більше, ніж за відповідний період 2018 року. Порівнюючи динаміку протягом п'яти досліджуваних років, можна стверджувати, що у 2019 році страховими компаніями було сплачено на 520,2 млн. грн. податку на прибуток більше, ніж за відповідний період 2015 року, при цьому темп приросту за п'ять років склав +60,9%.

Таким чином, зауважимо, що стала динаміка прибутковості діяльності українських страхових компаній забезпечує стабільність податкових платежів з податку на прибуток підприємств до Зведеного бюджету України протягом останніх п'яти років. Враховуючи розміри податкових відрахувань до Зведеного бюджету України, а також їх сталу висхідну динаміку, можна впевнено стверджувати про надмірне обтяження податковими зобов'язаннями страхової діяльності. А тому вважаємо за доцільне подальше дослідження з метою оптимізації механізму оподаткування страхової діяльності в структурі вітчизняної фіскальної сфери.

2.2. Роль оподаткування страхової діяльності в загальній структурі податкових платежів фінансових установ

Важливим аспектом у дослідженні оподаткування податком на прибуток страхових організацій є частка цього податку у загальному обсязі надходжень до Зведеного бюджету держави в порівнянні з іншими фінансовими установами України. Тому необхідним є розгляд цього показника, розрахованого в табл. 2.7:

Таблиця 2.7

Частка податку на прибуток страхових організацій у загальних надходженнях податку на прибуток підприємств до Зведеного бюджету України протягом 2012-2019 рр.

Показник	Роки							
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Всього податку на прибуток, млн. грн., в т.ч.:	55793,02	54993,85	40201,48	39053,17	60223,2	66911,9	96882,3	101000,4
податок на прибуток банківських організацій, включаючи філії аналогічних організацій, розташованих на території України	884,74	2198,02	2251,14	708,48	2057,67	3681,0	5057,0	6728,1
податок на прибуток страхових організацій, включаючи філії аналогічних організацій, розташованих на території України	48,17	970,16	711,47	854,67	1052,13	1051,0	1170,1	1374,9
Частка податку на прибуток страхових організацій, %	1,34	1,76	1,77	2,19	1,76	1,75	1,57	1,36

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Частка податку на прибуток банківських організацій у загальних його надходження, %	1,58	4,0	5,6	1,81	3,42	3,42	5,50	6,6
Коефіцієнт співвідношення між надходженнями податку на прибуток страхових організацій та банківських установ	0,85	0,44	0,31	1,21	0,51	0,29	0,23	0,21

Джерело: розраховано автором за даними [20-24].

Порівняльна характеристика обсягів сплаченого до Зведеного бюджету України податку на прибуток страховими компаніями та банківськими установами відображена на рис. 2.4:

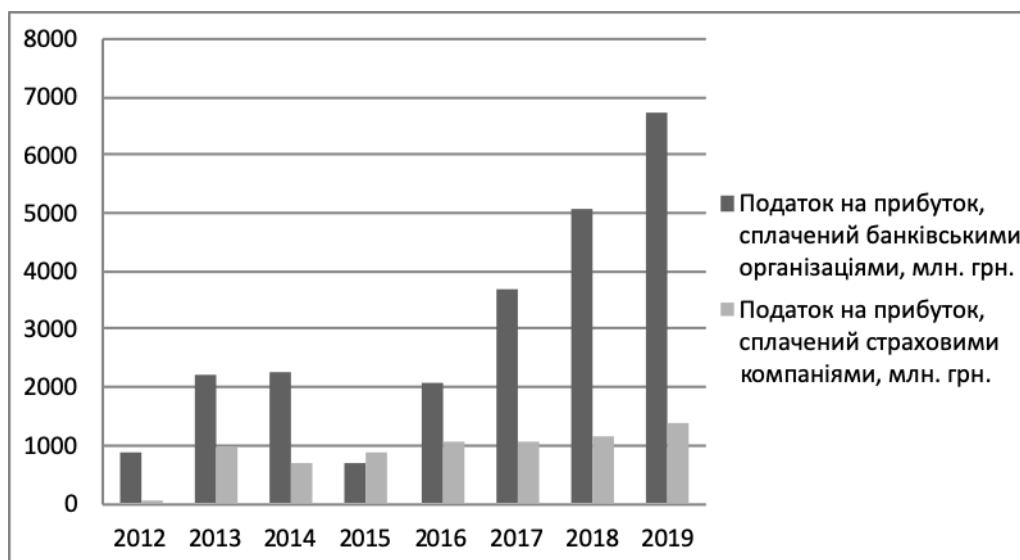

Рис. 2.4. Порівняльна характеристика обсягів сплачено податку на прибуток банківськими установами та страховими компаніями протягом 2012-2019 рр.

Джерело: складено автором за даними [20-24].

Як бачимо з табл. 2.7, у 2015 році частка податку на прибуток страхових організацій склала 2,19% і є найбільшою протягом аналізованого періоду. Слід звернути увагу на те, що оновлений механізм оподаткування страхової діяльності було введено в практику оподаткування у 2015 році, що підвищило

податкові надходження до Зведеного бюджету за 2015 рік в порівнянні з аналогічним періодом 2014 року на 20,1% (рис. 2.4). Наслідком цього є підвищення частки податку на прибуток, перерахованого страховиками у загальних надходженнях з 1,8% до 2,2%, а коефіцієнт співвідношення між надходженнями даного податку від страхових організацій та від банківських установ підвищився з 0,31 до 1,21, тобто збільшився у 3,9 рази. Це майже достовірно свідчить про те, що рівень податкового навантаження на вітчизняних страховиків зріс, що ставить їх в нерівні умови існування з банками та іншими учасниками фінансового ринку.

У сучасних умовах господарювання аналітичні дані свідчать про збереження висхідної динаміки податкових платежів від банківських установ і страхових організацій, навіть за умови стабільного зниження їх кількості в межах вітчизняного ринкового середовища. Така тенденція є наслідком збереження лише конкурентоздатних і фінансово стійких фінансових компаній, що здатні забезпечити своє існування на ринку фінансових послуг та отримувати прибутки. Але для створення більш прийнятних умов для фінансово-господарської діяльності зазначених суб'єктів необхідно приділяти більше уваги усуненню негативних наслідків від загального скорочення виробничо-господарської та фінансової діяльності в країні та зменшенню частки «тіньового» сектора економіки.

2.3. Регулювання механізму оподаткування діяльності страхових компаній в Україні

Законодавство відносить страхові операції до операцій особливого виду, які мають особливий порядок, при цьому регулювання механізму оподаткування страховиків з 2015 року було суттєво змінено. Особливості регуляторного впливу на формування доходів страхових компаній з боку фіскальної сфери, а також порівняльна характеристика старої та нової системи оподаткування доходів і прибутків страховиків відображені на рис. 2.5:

Рис. 2.5. Порівняльна характеристика порядку оподаткування фінансових результатів страховиків до та після 01 січня 2015 року

Джерело: складено автором.

Таким чином, представники страхових компаній переконані, що запровадження описаної «змішаної» системи оподаткування страховиків створює нерівні конкурентні умови для діяльності та залучення інвестицій різними фінансовими установами (перш за все, комерційними банками) і страховиками, бо останні сплачують додатковий податок, що призводить до зростання рівня податкового навантаження на страхові компанії та негативно позначається на розвитку страхового бізнесу в Україні.

Зазначимо, що Державною фіскальною службою України був виданий лист «Про оподаткування операцій за договорами перестрахування» та

Міністерством фінансів України – лист «Щодо оподаткування операцій перестрахування», які містять ідентичні за економічним змістом роз'яснення, що регулюють застосування п. 141.1.2 ПКУ [1]. Згідно з цим, об'єкт оподаткування страховика визначається як сума страхових внесків та платежів, страхових премій, які нараховуються за договорами страхування і співстрахування. У разі виникнення необхідності перестрахування ризику страховик укладає договір перестрахування з іншим страховиком.

За загальним правилом прибуток страховика, що оподатковується, визначається за даними бухгалтерського обліку. За основу береться фінансовий результат до оподаткування, який підлягає відповідним коригуванням, які або збільшують, або зменшують цю суму.

Також слід відзначити, що згідно з пп. 134.1.1 п. 134.1 ст. 134 ПКУ [1] платники, у яких річний дохід від будь-якої діяльності (за вирахуванням непрямих податків), визначений за правилами бухгалтерського обліку за останній річний звітний (податковий) період, не перевищує 20 млн. грн., можуть визначати об'єкт оподаткування без коригування фінансового результату до оподаткування на всі різниці, передбачені розділом III ПКУ (крім від'ємного значення об'єкта оподаткування минулих звітних років). Таким правом можна скористатися не більше одного разу протягом безперервної сукупності років, у кожному з яких виконується дохідний критерій [1]. Тобто, якщо діяльність страховика за звітний період відповідає вищезазначеним критеріям, то страховик не повинен зменшувати фінансовий результат до оподаткування на різницю нарахованого податку на дохід за ставкою.

Крім того, слід пам'ятати, що для страховиків поняття доходу (виручки) від реалізації продукції не означає те саме, що і для інших платників податку на прибуток, оскільки Міжнародні стандарти фінансової звітності не містять такого поняття. Національні положення бухгалтерського обліку, якими затверджено форми звітності, що використовують страховики, розрізняють «дохід (виручка) від реалізації продукції» і «зароблені страхові премії». Враховуючи специфіку діяльності страхових компаній, для визначення обсягу

доходу страховика від будь-якої діяльності, крім сумарного значення рядків 2000 («Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг»), 2120 («Інші операційні доходи»), 2200 («Дохід від участі в капіталі»), 2220 («Інші фінансові доходи»), 2240 («Інші доходи»), враховується також значення рядка 2010 «Чисті зароблені страхові премії» «Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід)» (форма 2).

Визначений дохід страховики відображають у рядку 01 «Дохід від будь-якої діяльності (за вирахуванням непрямих податків), визначений за правилами бухгалтерського обліку» декларації з податку на прибуток підприємств, затвердженої наказом Міністерства фінансів «Про затвердження форми Податкової декларації з податку на прибуток підприємств» від 20.10.2015 р. № 897.

Відповідно до норм ПКУ за ставкою 0% оподатковуються суми страхових платежів (страхових премій), нарахованих за договорами страхування (співстрахування) довгострокового страхування життя, добровільного медичного страхування та страхування в межах недержаного пенсійного забезпечення, зокрема договорами страхування додаткової пенсії [1]. Кожному з перелічених договорів надано відповідне визначення у ПКУ, обумовлено особливості таких договорів. Якщо договір страхування не відповідає відповідним вимогам, слід застосовувати ставку оподаткування в розмірі 3%. Податкові зобов'язання страховика у зв'язку із розірванням та невиконанням умов наведених вище пільгових договорів страхування коригуванню не підлягають.

Таким чином, коректне застосування норм ПКУ призводить до практичного регулювання механізму стягнення податків із страхових компаній та визначає правові умови їх діяльності.

Висновки до розділу 2

На основі проведеного дослідження стану та динаміки показників оподаткування страхової діяльності в Україні було встановлено, що вітчизняна сфера оподаткування має значні недоліки, які негативно впливають на стан та розвиток ринку страхових послуг. Основними проблемами є:

1) мінливість і недосконалість нормативно-правової бази у сфері страхування, що створює додаткові перешкоди в діяльності страхових компаній і нерівномірно розподіляє податковий тягар з податку на прибуток між вітчизняними фінансовими установами;

2) інформаційна закритість ринку страхових послуг, відсутність ґрунтовних досліджень у сфері розробки оптимального механізму оподаткування страхової діяльності з метою дотримання балансу інтересів держави та страхових компаній;

3) відсутність довгострокової стратегії розвитку ринку страхових послуг з чітко окресленими пріоритетними цілями щодо вдосконалення сфери страхування та тактичними завданнями страхових компаній і держави, як головного регулятора фінансових відносин у країні;

4) надмірний податковий тягар на сферу страхової діяльності, що спричиняє сталу динаміку скорочення страхових компаній, зниження їх ділової активності, створення складних умов для фінансово-господарської діяльності та низький рівень капіталізації страхових установ;

5) неналежний рівень інституціонального забезпечення ринку страхових послуг, що яскраво відображається через низьку ефективність і продуктивність роботи страхових посередників.

Результати проведеного аналізу страхового ринку України за 2014-2018 рр. свідчать у цілому про погіршення стану на ринку страхових послуг, першочерговою причиною чого є необґрунтований тиск з боку фіскальної сфери країни.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

3.1. Світовий досвід організації оподаткування діяльності страхових компаній

В досвіді зарубіжних країн домінують індивідуальні рішення щодо порядку сплати податків, незважаючи на завзяті інтеграційні процеси на страхових ринках та існування загальних підходів до оподаткування страхування податків. Зокрема, рішенням до формування єдиного підходу, принаймні в деяких елементах оподаткування страховиків, є дворівнева система податкового регулювання страхової діяльності, в основу якої покладені принципи Європейського Союзу, рекомендовані до застосування в національних законодавствах держав-членів.

Податок на страхову премію повинен бути незалежним від податку на додану вартість та податку з обороту. Це аргументує теорія державного регулювання оподаткування страхової діяльності. При цьому цей податок стягується поряд із загальновстановленими податковими платежами, у тому числі корпоративним податком (податком на прибуток).

Податок на страхову премію або його аналоги трапляється в усіх західноєвропейських державах і США. У країнах з розвиненою економікою податок на страхову премію дає можливість вирішувати важливі економічні та соціальні завдання. Наприклад, застосування більш низької (3%) ставки до премії зі страхування морських вантажоперевезень в Німеччині пояснюється тим, що найбільша частина міжнародної торгівлі Німеччини здійснюється саме морським шляхом.

В Іспанії низька податкова ставка використовується відносно страхування міжнародних перевезень і туризму (включаючи тури на Балеарські

і Канарські острови, в Мелілью і Сеуту), в зв'язку з тим, що для цієї країни доходи від експорту туристичних послуг складають близько однієї третини доходів від експорту товарів і послуг.

Податок на страхову премію в багатьох країнах є регіональним, а суми, які надходять від його сплати, спрямовуються на вирішення соціальних завдань регіону або муніципальної освіти. Як правило, ця норма закріплюється на законодавчому рівні. Так, наприклад, кошти, отримані від податку на премію зі страхування від вогню, в Німеччині та багатьох штатах США прямують на фінансування будівництва й облаштування пожежних станцій.

Найважливішим інструментом державного регулювання страхової діяльності в країнах з розвиненими страховими ринками є спеціальний податок на страхову премію. Це платежі, що здійснюються страхувальником за надання йому страхової послуги. Платником цього податку являються страхові компанії з будь-якою організаційно-правовою формою.

Крім податку на страхову премію, страховики в зарубіжних країнах часто сплачують додаткові податкові платежі на деякі види страхування. Таким є, наприклад, так званий «пожежний збір» у Німеччині або збори в Консорціум з компенсацій страховикам в Іспанії (збір на випадок настання екстраординарних збитків, збір на випадок банкрутства страхової компанії, збір на обов'язкове страхування цивільної відповідальності мисливців тощо).

У питаннях, що стосуються елементів податку на страхову премію (розрахунок податкової бази, рівні податкових ставок, наявність податкових пільг тощо), податкові регулятори обирають один з двох принципово різних підходів до непрямого оподаткування діяльності страхових організацій. У табл. 3.1 наведені дані про ставки оподаткування та істотні особливості визначення податкового зобов'язання по податку на страхову премію в країнах ЄС і США.

Таблиця 3.1

**Оподаткування страхової премії в країнах Європейського союзу і
Сполучених Штатах Америки**

Країни з ліберальною системою оподаткування страхової премії			Країни з переважаною фіскальною функцією оподаткування страхової премії		
Країна	Податкова ставка	Момент нарахування податку	Країна	Податкова ставка	Момент нарахування податку
США	2-3%	Можливість вибору моменту	Франція	9%	Підписання страхового договору
Німеччина	15%	Підписання страхового договору	Іспанія	4%	Можливість вибору моменту
Великобританія	2,5%	Можливість вибору моменту	Італія	12,5%	Підписання страхового договору

Джерело: складено автором за даними [28, с. 65].

Перша група – це країни з ліберальною системою оподаткування страхової премії (Великобританія, США, Іспанія тощо). У цих країнах податок на страхову премію існує для регулювання страхового ринку. Рівень податкової ставки складає нижче ніж 5%, що стимулює або дестимулює різні види страхування. Друга група складається з країн, що використовують податок на страхову премію для ефективного наповнення бюджету. У таких країнах як Німеччина, Франція та Італія податкова ставка вище 5%.

Іще одна відмінність між цими групами країн полягає в підході, який використовується при визначенні моменту настання обов'язку сплати податку на страхову премію. У країнах з ліберальною системою оподаткування страхової премії (США, Великобританія, Іспанія) вона оподатковується в момент її фактичної сплати, або регулятор залишає за страховиком можливість вибору між моментом сплати або моментом нарахування. У країнах, в яких переважає фіскальна функція оподаткування страхової премії (Німеччина, Франція, Італія), податком обкладається премія, нарахована відповідно до договору страхування.

Податок на страхову премію або його аналоги є в усіх західноєвропейських державах і США (табл. 3.2).

Особливості дворівневої системи податкового регулювання страхової діяльності в США [27, с. 159]

Зміст	Рівень регулювання	
	федеральний	на рівні штатів
Нормативно-правовий акт податкового регулювання страхової діяльності	Окремий розділ у кодексі внутрішніх доходів США (Internal Revenue Code)	Кодекси законів штатів (Кентуккі, Монтана тощо) або страхові кодекси штатів (наприклад Техас)
Вид податку, яким оподатковується страхова діяльність	Федеральний податок на прибуток страхових організацій	Податки на страхову премію окремих штатів
Рівень ставки оподаткування	Прогресивна ставка (від 15% до 30%) залежно від обороту компанії	Від 0,5% до 5% від валової страхової премії залежно від штату
Основні засоби стимулюючого податкового регулювання	Пільгове оподаткування малих страхових організацій, товариств взаємного страхування і деяких видів страхування	Звільнення від оподаткування (або зниження тягаря) для важливих для штату видів страхування або окремих страховиків

Джерело: [27, с. 159].

З точки зору теорії державного регулювання оподаткування страхової діяльності податок на страхову премію є абсолютно самостійним інструментом і повинен бути відокремлений від податку на додану вартість і податку з обороту, які також широко використовуються в зарубіжних країнах [27, с. 160].

Накопичення страхових компаній у низці європейських країн становлять до 70% коштів, що перебувають у банківській системі. За досить тривалий період еволюції цього ринку були вироблені суттєві вимоги до якості активів, тому страхова галузь у цих країнах є потужною складовою всієї фінансової системи. Частка страхування у ВВП розвинених країн Європи становить від 6 до 16% (Австрія – 6%, Німеччина – 7%, Італія – 7%, Нідерланди – 9%, Франція – 11%, Швейцарія – 11%, Великобританія – 16%). А фінансування соціальних послуг, наприклад, медичної галузі, у деяких країнах досягає 20%.

Зазначимо, що досить поширеною є також і пільгова практика оподаткування. Уряди європейських країн підтримують на розвивають недержавне пенсійне страхування, у вигляді забезпечення податковими

пільгами у разі внесення коштів на накопичувальні рахунки у недержавні пенсійні фонди та компанії страхування життя.

Моделі оподаткування страхової діяльності в країнах Західної Європи зорієнтовані на зниження податкового навантаження на суб'єктів підприємницької діяльності. Щодо регулювання страхової діяльності Європейське страхове законодавство орієнтується на три покоління директив ЄС. Вони стосуються контролювання платоспроможності страхових компаній, захисту прав споживачів страхових послуг та регулювання діяльності страхових посередників.

Встановлення вимог до платоспроможності страхових компаній є основним важелем державного регулювання страхової діяльності. Вперше концепція маржі платоспроможності, яка зараз є прикладом для підходу регулювання в Європі, з'явилася у Великобританії в 1946 році. Вона передбачала, щоб у компанії, яка спеціалізується на іншому страхуванні, ніж страхування життя (non-life), загальні активи перевищували загальні зобов'язання на 10% від розміру страхових премій. На даний час платоспроможність в Європі визначається двома сучасними системами вимог – «Solvency I» і «Solvency II» (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

**Європейські системи фінансового регулювання і вимог до
платоспроможності страховиків**

Назва (Директива)	Нормативне забезпечення (директиви ЄЕС)	Спеціалізація страховика	Набрання чинності вимогами	Завершення чинності вимог
Перша	73/239/ЄЕС та 73/240/ЄЕС від 24.07.1973	Non-life	1978	2003
	79/267/ЄЕС від 05.03.1979	Life	1983	2003
Solvency I	2002/13/ЄС від 05.03.2002	Non-life	2004	-
	2002/12/ЄС від 05.03.2002	Life	2004	-
Solvency II	2009/138/ЄС від 25.11.2009	Non-life / Life	2012	-

Джерело: [26, с. 91].

Також було введено деякі інші директиви зі страхування. Наприклад: цивільної відповідальності автовласників, юридичного захисту, річного

бухгалтерського звіту та консолідованої бухгалтерської звітності – звітності юридичних осіб, пов’язаних між собою за спільними ознаками.

Страхова організація за правилами нових директив має вимоги до платоспроможності на будь-який час, а не тільки на момент підготовки балансу. Також упорядковуються види майна, які включаються до фактичної маржі платоспроможності. Вони поділяються на три групи:

- найбільш надійні, які можуть бути включені до фактичної маржі платоспроможності без обмежень;
- менш надійні, які можуть бути включені з певними обмеженнями;
- кошти, що включаються до фактичної маржі платоспроможності лише з дозволу органів страхового нагляду.

Також змінилися вимоги до мінімального гарантійного фонду. Згідно з директивами «Solvency I», розмір мінімального гарантійного фонду для страхових life-компаній, а також для страхових компаній, які здійснюють страхування відповідальності, повинен становити 3 млн євро; для інших страховиків – 2 млн. євро. Згідно з новими вимогами, розмір мінімального гарантійного фонду залежить від зміни споживчих цін, що публікується статистичною службою ЄС Eurostat. Якщо індекс споживчих цін збільшиться менше, ніж на 5%, розмір мінімального гарантійного фонду не перераховуватиметься [26].

Директива «Solvency II» концентрує увагу на активах страхової компанії. Страховики обов’язково повинні враховувати ризик щодо зниження вартості інвестованих активів страховиків, також ризик неплатоспроможності третьої особи, операційний ризик (системний ризик) та ризик неплатоспроможності перестраховика.

В табл. 3.4 наводяться дані щодо застосування податку на страхові премії в окремих країнах.

Таблиця 3.4

Моделі оподаткування страхової діяльності

Країна	Ставки податку на страхові внески (крім страхування життя)	Ставки податку на страхові внески по страхуванню життя
Австрія	1% – страхування здоров'я; 2% – страхування майна; 4 % – страхування від нещасних випадків	2,5 % – страхування ануїтетів; 11 % – страхування життя, якщо термін не менше 10-ти років
Бельгія	9,25% (крім морського страхування та обов'язкового страхування відповідальності автотранспорту); 1,4% (крім перестрахування)	4,4% (крім договорів індивідуального страхування)
Данія	12%, або 0,25 датських крон з кожних 5 тис. страхових сум (крім взаємного страхування по обов'язковому страхуванню від нещасних випадків на виробництві, морському та авіаційному страхуванню, за всіма договорами зі страховою сумою менше 10 датських крон за договорами колективного страхування життя)	1,5 датських крон з кожних 5 тис. страхових сум
Фінляндія	22 % (крім індивідуального страхування, страхування кредитів, перестрахування, міжнародного морського страхування)	
Франція	від 7 до 30 % (крім морського страхування та страхування вантажів, перестрахування)	
Німеччина	15 або 10 %	
Італія	12,5 – 22,25 % (крім перестрахування)	2,5 %
Іспанія	4 % (крім пенсійного страхування, довгострокового страхування життя, перестрахування, міжнародного морського страхування)	
Англія	4 % (крім перестрахування, авіастрахування, страхування залізничного транспорту, міжнародного морського страхування, страхування кредитів)	

Джерело: [25, с. 124].

Як бачимо, ставки на страхові премії встановлено диференційовано, залежно від виду страхової діяльності. В окремих випадках принцип диференціації має соціальний і стимулюючий характер. Наприклад, у Великобританії на ті сектори страхування, де країна займає монопольне становище (авіа, морське страхування), податок на страхові премії не встановлено.

У багатьох країнах немає податку на страхові внески по страхуванню життя, що пов'язано із соціальною функцією цього виду страхування. Отже, розмір податкових ставок та їх диференціація визначаються внутрішніми

факторами кожної країни. Окрім зазначеного, до особливостей оподаткування слід віднести існуючі механізми обкладання податками для окремих видів доходів страховика.

3.2. Модель оподаткування страхової діяльності

Методологічною основою дослідження є встановлення взаємозв'язку між податковим навантаженням і податковими надходженнями в бюджет, які описуються «Кривою Лаффера».

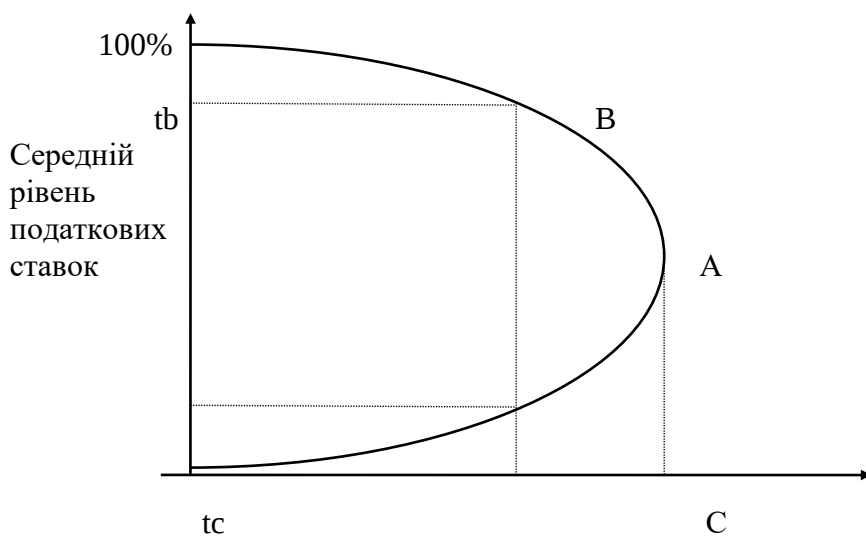
Як відомо, відповідно до «Кривої Лаффера», при підвищенні рівня ставок податкових платежів сума надходжень податкових платежів до бюджету збільшується лише до певної межі, після якого зростання податкових ставок призводить до зниження суми податкових надходжень.

При спробі збільшити бюджетні надходження за рахунок збільшення податкових ставок чи акцизів, швидко досягається така границя, коли може зменшитися податкова база – одержувані доходи чи обсяги реалізації. Результатом такого зменшення стане скорочення податкових надходжень. Звідси виходить досить парадоксальний висновок – лібералізація системи може забезпечити збільшення податкових надходжень.

Цей ефект був помічений американським економістом Артуром Лаффером і увійшов в економічну науку за назвою крива Лаффера.

Крива Лаффера графічно має такий вигляд (рис. 3.1).

Крива Лаффера є геометричним місцем точок, кожна з яких демонструє можливий варіант об'єднання ставок оподаткування і обсягів бюджетних надходжень. Точка А (екстремум функції) відповідає тій ставці податку t_a , при якій бюджет має найбільші надходження (G_a). У точці В при податковій ставці t_2 , що менше оптимальної, як і в точці В при податковій ставці t_b , що більше оптимальної, бюджет має однаково менше надходжень.

Обсяг бюджетних надходжень

Рис. 3.1. Крива Лаффера

В табл. 3.5 наведемо дані щодо надходження податку на прибуток страховиків у 2011–2019 рр.

Таблиця 3.5

Дані щодо надходження податку на прибуток страховиків у 2011–2019 рр.

Рік	Кількість страховиків	Кількість договорів страхування, млн.шт.	У національній валюті				
			Активи, млрд.грн.	Валові премії, млрд.грн.	Надходження податку на прибуток до Звед.бюджету, млн.грн.	Частка податку на прибуток, %	Ставка податку, %
2011	442	618,0	48,12	22,69	591,64	1,16	23
2012	415	178,2	56,22	21,51	748,17	1,39	21
2013	407	185,3	66,38	28,66	970,16	1,47	19
2014	282	134,7	70,26	26,77	711,47	1,95	18
2015	361	202,4	60,73	29,74	854,67	2,19	18
2016	310	179,5	56,08	35,17	1052,13	1,75	18
2017	296	185,5	57,38	43,43	930,77	1,57	18
2018	281	201,08	63,48	49,37	1117,50	1,21	18
2019	233	196,92	63,86	53,00	1374,9	1,36	18

Джерело: складено автором

Таким чином, екстремум функції досягнуто в 2019 році при ставці 18% (рис. 3.2).

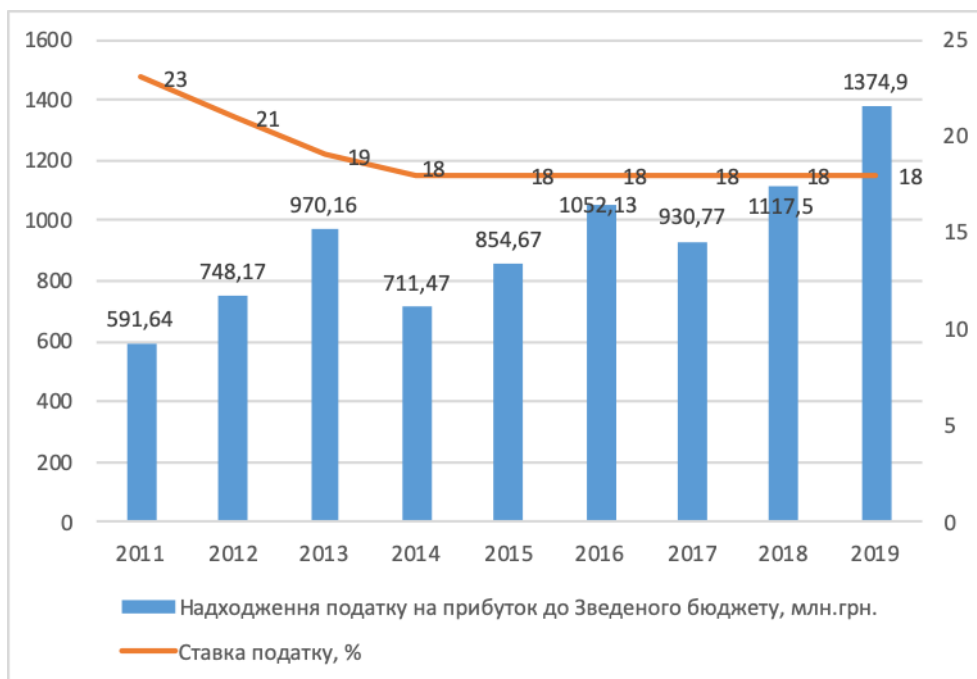
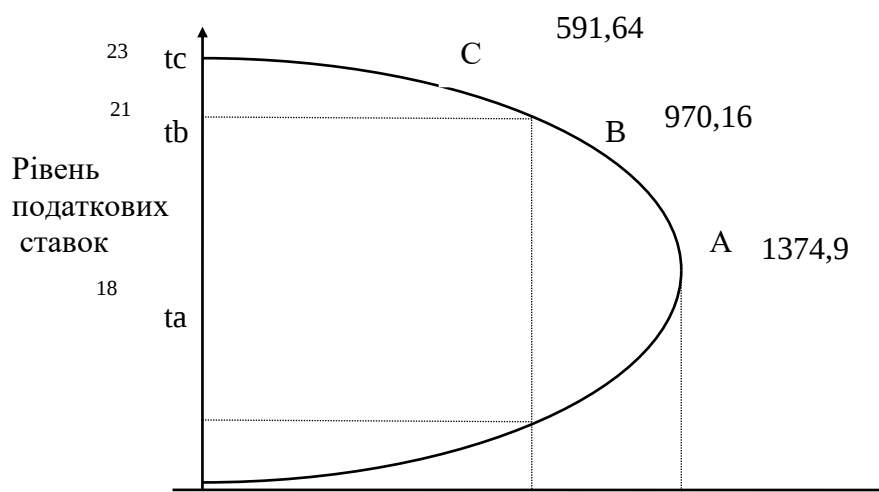

Рис. 3.2. Динаміка надходжень податку на прибуток страховиків та ставки податку за 2011–2019 рр.

Джерело: побудовано автором

Побудуємо криву Лаффера, використовуючи аналітичні дані табл. 3.5.

Надходження податку на прибуток до Зведеного бюджету, млн. грн.

Рис. 3.3. Крива Лаффера

Таким чином, крива Лаффера показує, що максимальні надходження податку на прибуток страховиків досягнуті при ставці 18% в 2019 році, при

цьому при максимальній ставці в 23% в 2011 році отримано надходження податку на прибуток страховиків в 591,64 млн. грн.

3.3. Шляхи вдосконалення системи оподаткування страхової діяльності в Україні

Прагнення до мінімізації будь-яких витрат, у тому числі і пов'язаних зі сплатою податків, властиво кожному суб'єкту господарювання. Ефективне податкове планування в процесі діяльності страхових компаній здатне заощадити значні ресурси, збільшивши прибуток компанії в цілому, і таким чином підвищивши її інвестиційні можливості. Але мінімізація податків законним шляхом має суперечливий економічний характер: з одного боку, податкова оптимізація є важливим завданням при стратегічному плануванні структуризації господарської діяльності страхових компаній, а з другого – причиною недоотримання податкових надходжень до державного бюджету.

Сучасний стан розвитку податкового законодавства далеко не є досконалим, через надмірне перевантаження різноманітними актами, норми які не завжди узгоджені між собою, складністю, нечіткістю трактування окремих положень, наявністю значної кількості необґрунтованих пільг, що створюють податкові преференції для одних учасників ринку та значні фіскальні проблеми для інших. Такий дисбаланс та заплутаність законодавства створює відповідні умови для розробки та використання господарюючими суб'єктами широкого спектру інструментів зменшення податкового навантаження.

Із набуттям чинності нового Податкового Кодексу в Україні всі підприємства зіштовхуються з проблемою розробки нових схем і методик оптимізації податкових платежів. Слід відмітити, що введенням у дію Податкового Кодексу були значно змінені схеми оподаткування за більшістю податків. Основні з них сталися у методиці обчислення податку на прибуток.

Сутність удосконалення податку з прибутку полягає у тому, щоб:

- об'єктом оподаткування являвся прибуток як підсумок роботи за звітний період;
- базу податку визначати як різницю між валовими доходами та валовими витратами й амортизацією;
- до бази оподаткування застосовувати звичайну ставку податку, встановлену для усіх платників податку.

Диференціація податків є основним аспектом оподаткування страхової діяльності. Під диференціацією мається на увазі частота реалізації ризику на ринку страхових послуг, а саме чим вища ймовірність настання страхового випадку, тим нижчою повинна бути ставка податку. Впровадження такої системи оподаткування забезпечить:

- рівні ринкові умови страхових компаній з іншими видами діяльності;
- зменшення ризику банкрутства більшості страхових компаній;
- збереження існуючої тенденції росту надходжень з податку на прибуток страховиків до бюджету;
- скорочення обсягів податкової оптимізації;
- успішний поштовх розвитку класичного страхування.

Також, одним із аспектів вдосконалення стягування податків є оподаткування окремо основної операційної, інвестиційної, фінансової та інших діяльностей. За таким порядком страхові компанії будуть одержувати та декларувати позитивні прибутки за кожним видом діяльності окремо. Тобто податки на прибутки стануть прямими саме за таких умов та страховики сплачуватимуть податки лише за тими видами діяльності, які матимуть прибутки.

При переході страховиків на таку систему оподаткування в них зменшиться можливість у схемах податкової оптимізації, виведення коштів за кордон та зникне бажання приховати реальні прибутки. Це дасть поштовх для розвитку класичного страхування, завдяки якому почнуть з'являтися інвестиційні ресурси на потреби розвитку економіки (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Диференційоване оподаткування прибутку страховиків в залежності від виду, напрямку, обсягів і результатів діяльності

№ з/п	Види діяльності та зміст	Об'єкт оподаткування (алгоритм)	Пропозиція щодо ставок оподаткування, %
1	Основна операційна діяльність - страхова діяльність, перестраховування	прибуток від основної операційної діяльності	15
2	Інша операційна діяльність	прибуток від іншої операційної діяльності	15
3	Фінансова діяльність	прибуток від фінансової діяльності	15
4	Фінансова діяльність в інших країнах	прибуток від фінансової діяльності	15
5	Інвестиційна діяльність в Україні	прибуток від інвестиційної діяльності	15
6	Інвестиційна діяльність в інших країнах	прибуток від інвестиційної діяльності	15

Джерело: складено автором на основі [29]

З метою створення сприятливих умов для прискорення економічного зростання страхових компаній пропонується зменшення ставки оподаткування деяких видів діяльності в середньому з 18% до 15%.

Порівняємо запропоновану пропозицію з чинною нормою оподаткування для виявлення особливостей запропонованого підходу. Для цього припустимо, що страховик отримав такі результати діяльності з відповідними прибутками:

- прибуток від основної операційної діяльності – 20 млн грн;
- прибуток від іншої операційної діяльності – 30 млн грн;
- прибуток від фінансової діяльності – 40 млн грн;
- прибуток від інвестиційної діяльності – 50 млн грн.

Розрахуємо величину можливих сплачених податків для такого страховика (табл. 3.7), де загальний прибуток дорівнює $20+30+40+50=140$ млн грн.

**Порівняння запропонованої пропозиції стосовно оподаткування прибутку з
чинною нормою оподаткування**

Показник діяльності	Значення (млн грн)	Пропозиція - диференційоване оподаткування	Чинна норма - Кодекс - 18 % прибутку
<i>ПООД</i>	20	$0,15 \cdot 20 = 3$	0,18*140=25,2
<i>ПЮД</i>	30	$0,15 \cdot 30 = 4,5$	
<i>ПФД</i>	40	$0,15 \cdot 40 = 3,6$	
<i>ПІД</i>	50	$0,15 \cdot 50 = 4,8$	
Загальний прибуток, ЗП, млн грн		140	
Усього сплачених податків, млн грн		21,00	25,2
Податкова віддача, %		15%	18%

Джерело: складено автором на основі [29]

Проведені розрахунки показують, що у випадку одержання прибутків страховою компанією за всіма видами діяльності вона сплачуватиме у випадку зменшення ставки податку до 15% менші суми, ніж за діючими вимогами податкового законодавства. Тобто податкова віддача у випадку запропонованого методу диференційованого оподаткування (яке розраховується як відношення сплачених податків до загального прибутку у відсотках) буде меншою за діючу норму. Така ситуація є вигідною для страхової компанії і, здавалося б, не зовсім прийнятною для держави з позицій наповнення бюджету, оскільки в такому випадку він недоотримає 25,2 млн грн - 21 млн грн. = 4,2 млн. грн. Проте це не так, цей підхід буде прийнятним для держави та збільшить надходження до бюджету. Диференційоване оподаткування стимулюватиме страховиків до отримання та декларування позитивних прибутків за кожним видом діяльності окремо. Страховики сплачуватимуть податки лише за тими видами їхньої діяльності, за якими одержано прибутки. Це значно зменшить можливості участі страховиків у наданні послуг із податкової оптимізації та бажання приховати прибутки. Крім цього, модель диференційованого оподаткування може бути адаптовано до інших фінансових установ і підприємств різних галузей економіки.

Висновок до розділу 3

Результати дослідження напрямів удосконалення страхової діяльності в Україні дають змогу стверджувати, що:

1. Одним із найважливіших фінансових важелів державного регулювання страхової діяльності є встановлення вимог до платоспроможності страхових компаній. В Європі платоспроможність визначається двома системами вимог – «Solvency I» і «Solvency II», яка була прийнята 25 листопада 2009 р. Під час її підготовки проаналізовано системи страхового регулювання різних розвинутих країн (Нідерландів, Швейцарії, Великобританії, США, Сінгапура, Канади). Директива 2009/138/ЄС набула чинності з 1 листопада 2012 р.

У концепції використано досвід регулювання ризикового капіталу у США, Канаді, Японії, Йорданії та Індонезії. Вимоги регулювання ризикового капіталу ґрунтуються на тому, що компанія повинна володіти капіталом для покриття кожного виду ризику, з яким має справу.

Директива «Solvency II» концентрує увагу на активах страхової компанії. За правилами страховики зобов'язані враховувати ризик зниження вартості активів, що інвестуються, ризик неплатоспроможності третьої особи, системний ризик та ризик дефолту контрагента.

2. Модель оподаткування страхової діяльності побудована на основі кривої Лаффера показує наступне: максимальні надходження податку на прибуток страховиків досягнуті при ставці 18% в 2019 році, при цьому при максимальній ставці в 23% в 2011 році отримано надходження податку на прибуток страховиків в 591,64 млн. грн.

3. Одним із аспектів вдосконалення стягування податків є оподаткування окремо основної операційної, інвестиційної, фінансової та інших діяльностей. За таким порядком страхові компанії будуть одержувати та декларувати позитивні прибутки за кожним видом діяльності окремо. Тобто податки на прибутки стануть прямими саме за таких умов та страховики сплачуватимуть податки лише за тими видами діяльності, які матимуть прибутки.

При переході страховиків на таку систему оподаткування в них зменшиться можливість у схемах податкової оптимізації, виведення коштів за кордон та зникне бажання приховати реальні прибутки. Це дасть поштовх для розвитку класичного страхування, завдяки якому почнуть з'являтися інвестиційні ресурси на потреби розвитку економіки.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження оподаткування вітчизняної страхової діяльності можна зробити такі висновки.

1. У ході дослідження сутності страхової діяльності було встановлено, що страхування є видом цивільно-правових відносин відносно захисту майнових інтересів фізичних і юридичних осіб у випадку настання певних подій, визначених договором страхування, яке здійснюється за рахунок грошових фондів. Вони ж формуються за рахунок сплати фізичними і юридичними особами страхових платежів і доходів. Основою страхової діяльності є бажання господарюючого суб'єкта отримати прибуток та максимізувати його у майбутньому.

Страхова діяльність відбувається за умов сильної конкуренції між фінансовими інститутами за вільні грошові ресурси суб'єктів господарювання та населення. Проте діяльність страхових компаній займає провідне місце в сучасних умовах розвитку ринкової економіки України. Від ефективності реалізації страхової діяльності залежить фінансова стабільність країни на всіх економічних рівнях, економічна незалежність, соціальне забезпечення населення та загальна фінансова безпека України.

2. Було доведено, що для ефективного регулювання страховою діяльністю необхідним є налагодження взаємовідносин страховиків, страхувальників та державою. А основним інструментом між ними є податки.

3. Податкові надходження залежать від страхових премій, які є основним доходом від діяльності страхових компаній. Об'єкт оподаткування страховика, до якого застосовується ставка 3% та 0%, розраховується як сума страхових платежів, страхових внесків, страхових премій, нарахованих за договорами страхування і співстрахування. Нарахований страховиком податок на дохід за ставками 3% та 0% є різницею, яка зменшує фінансовий результат до оподаткування такого страховика.

4. На основі аналізу стану та динаміки показників страхової діяльності в Україні було встановлено, що у 2019 році загальні активи страхових компаній збільшились на 373,5 млн. грн., при тому кількість страхових компаній зменшилась на 48 одиниць. Також у 2019 році збільшились валові страхові премії на 3 633,7 млн. грн. та збільшились валові страхові виплати на 1 461,9 млн. грн. в порівнянні з 2018 роком.

Динаміка податкових надходжень з податку на прибуток страхових компаній є достатньо рівномірною. За результатами 2019 року до Зведеного бюджету України надійшло 1 374,9 млн. грн., що на 204,8 млн. грн. більше, ніж за відповідний період 2018 року. Порівнюючи динаміку протягом п'яти досліджуваних років, можна стверджувати, що у 2019 році страховими компаніями було сплачено на 520,2 млн. грн. податку на прибуток більше, ніж за відповідний період 2015 року, при цьому темп приросту за п'ять років склав +60,9%.

5. Дослідження ролі оподаткування страхової діяльності в загальній структурі податкових платежів фінансових установ показало, що в сучасних умовах господарювання спостерігається збереження висхідної динаміки податкових платежів від банківських установ і страхових організацій, навіть за умови стабільного зниження їх кількості в межах вітчизняного ринкового середовища. Ця тенденція є наслідком збереження лише конкурентоздатних і фінансово стійких фінансових компаній, що здатні забезпечити своє існування на ринку фінансових послуг та отримувати прибутки. Але для створення більш прийнятних умов для фінансово-господарської діяльності зазначених суб'єктів необхідно приділяти більше уваги усуненню негативних наслідків від загального скорочення виробничо-господарської та фінансової діяльності в країні та зменшенню частки «тіньового» сектора економіки.

6. Було встановлено, що регулювання механізму оподаткування діяльності страхових компаній в Україні здійснюється відповідно до норм Податкового кодексу України. Відповідно до ПКУ прибуток страховика, що

оподатковується, визначається за даними бухгалтерського обліку. Основою є фінансовий результат, коригування якого збільшує або зменшує цю суму.

7. Вивчення зарубіжного досвіду організації оподаткування діяльності страхових компаній показало, що на розвинених страхових ринках домінує такий інструмент державного регулювання страхової діяльності як податок на страхову премію. Платником цього податку є страхові компанії з будь-якою організаційно-правовою формою. Об'єкт оподаткування – будь-який платіж страхувальника за надані йому послуги страхової компанії.

Моделі оподаткування страхової діяльності в країнах Західної Європи зорієнтовані на зниження податкового навантаження на суб'єктів підприємницької діяльності. Сьогодні європейське страхове законодавство спирається на директиви ЄС щодо регулювання страхової діяльності. Ці директиви контролюють платоспроможність страхових компаній, захищають права споживачів страхових послуг та регулюють діяльність страхових посередників.

8. Модель оподаткування страхової діяльності побудована на основі крива Лаффера показує наступне: максимальні надходження податку на прибуток страховиків досягнуті при ставці 18% в 2019 році, при цьому при максимальній ставці в 23% в 2011 році отримано надходження податку на прибуток страховиків в 591,64 млн. грн.

9. Одним із аспектів вдосконалення стягування податків є оподаткування окремо основної операційної, інвестиційної, фінансової та інших діяльностей. За таким порядком страхові компанії будуть одержувати та декларувати позитивні прибутки за кожним видом діяльності окремо. Тобто податки на прибутки стануть прямими саме за таких умов та страховики сплачуватимуть податки лише за тими видами діяльності, які матимуть прибутки.

При переході страховиків на таку систему оподаткування в них зменшиться можливість у схемах податкової оптимізації, виведення коштів за кордон та зникне бажання приховати реальні прибутки. Це дасть поштовх для розвитку класичного страхування, завдяки якому почнуть з'являтися

інвестиційні ресурси на потреби розвитку економіки. Проведені розрахунки показують, що у випадку одержання прибутків страховою компанією за всіма видами діяльності вона сплачуватиме у випадку зменшення ставки податку до 15% менші суми, ніж за діючими вимогами податкового законодавства. Тобто податкова віддача у випадку запропонованого методу диференційованого оподаткування (яке розраховується як відношення сплачених податків до загального прибутку у відсотках) буде меншою за діючу норму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Офіційний вісник України*. 2010. Т.1. № 92. Ст. 9
2. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №18. С. 78
3. Пацурія Н. Б., Войцеховська І.М., Головачова А.С. Правове регулювання діяльності у сфері страхування та перестраховування: проблеми теорії та практики : монографія. К. : Видавництво Ліра-К, 2017. 256 с.
4. Осадець С. С. Страхування: Підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: КНЕУ, 2012. 599 с.
5. Базилевич В. Д., Базилевич К.С. Страхова справа: монографія. 5-те вид. стер. К. : Знання, 2006. 351 с.
6. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): Навч. посібник. 2-ге вид., доп. і перероб. К.: КНЕУ, 2002. 240 с
7. Мних М. В. Страхування в Україні в умовах глобальної економічної кризи. *Фондовый рынок*. 2009. № 19. С. 22-26
8. Мартиненко Л.М. Стратегічні орієнтири розвитку страхового ринку України: дис. ...канд. екон. наук.: спец. 08.00.08 / Дон. держ. ун-т. упр. Донецьк, 2014. 2016 с.
9. Волощук Р. Є. Адміністрування непрямих податків у контексті формування доходів бюджету держави. *Економічний аналіз*. 2014. Т. 17. № 1. С. 120-131.
10. Турбина К.Е. Тенденции развития мирового рынка страхования. М.: Анкил, 2010. 320 с.
11. Василенко А. Податкове стимулювання розвитку страхування. *Вісник КНТЕУ*. 2012. №4. С. 34–46.
12. Юлдашев Р. Т. Организационно-экономические основы страхового бизнеса. М.: Изд-во «Анкил», 2012. 248 с.

13. Кисельова О. М., Бондар І.К. Модель оподаткування страхової діяльності: тенденції та механізми: монографія. Київ: Видавничий дім «Корпорація», 2006. 375с.

14. Самофат І.С., Онишко С.В. До питання вдосконалення оподаткування діяльності страхових компаній в Україні. *Збірник наукових праць Національного університету державної фіскальної служби України*. 2015. № 2. с. 182-192

15. Формування страхового ринку України в контексті сталого розвитку: Звіт про науково-дослідну роботу «Науково-методичні засади стратегічного розвитку страхового ринку України» / Козьменко С.М. та ін. Суми, 2010. 140 с.

16. Шірінян Л. Диференційоване оподаткування страховиків як спосіб фінансового регулювання страхового. *Збірник наукових праць Національного університету державної фіскальної служби України*. 2017. № 4. с. 159-170

17. Бандерна Л.М., Савчук Л.М. Сучасні тенденції розвитку регіонів, підприємств та їх об'єднань : монографія. Дніпро: Пороги, 2018. 364 с.

18. Тимошук О.В. Теоретичні аспекти податкового регулювання страхової діяльності. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2014. № 2 (17). С. 146-152

19. Пономарьова О.Б., Синюк А.О., Підгірний А.Т Оподаткування страхових компаній в Україні: зарубіжний досвід, проблеми та перспективи. *Молодий вчений. Економічні науки*. 2016. № 12 (39). С. 847-851

20. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: офіційний сайт. Підсумки діяльності страхових компаній за 2015 рік. URL: <https://forinsurer.com/files/file00565.pdf> (дата звернення 21.03.2020 року)

21. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: офіційний сайт. Підсумки діяльності страхових компаній за 2017 рік. URL: <https://forinsurer.com/files/file00634.pdf> (дата звернення 21.03.2020 року)

22. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: офіційний сайт. Підсумки діяльності страхових

компаній за 2018 рік. URL: <https://forinsurer.com/files/file00654.pdf> (дата звернення 21.03.2020 року)

23. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: офіційний сайт. Підсумки діяльності страхових компаній за 2019 рік. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/sk_2019.pdf (дата звернення 21.03.2020 року)

24. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України. Надходження податків і зборів. URL: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/nadhodjennya-podatkov-i-zboriv--obovyaz/nadhodjennya-podatkov-i-zboriv/> (дата звернення 15.04.2020 року)

25. Кисельова О. М. Модель оподаткування страхової галузі. О. М. Кисельова. Наукові праці НДФІ. 2006. Вип. 4. С. 123-130

26. Лондар С. Л., Шірінян Л. В. Європейський досвід фінансового регулювання страхового ринку. *Наукові праці НДФІ*. 2011. Вип. 1. С. 89-102.

27. Скорик І. В., Полішук Н. І. Упровадження ефективних інструментів державного нагляду за діяльністю страхових компаній з урахуванням міжнародних стандартів. *Управління розвитком*. 2013. № 14. С. 159–160.

28. Шолойко А.С. Тенденції розвитку страхового ринку: вітчизняний та світовий аспекти. *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2014. № 156. С. 60–65.

29. Шірінян Л., Бойко С., Толстенко О., Аналіз і прогнозування надходжень до Державного бюджету України від податку на прибуток страхових компаній. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2019. № 3(204). С. 56-64.

30. Юхименко В. М. Страховий ринок України в контексті впровадження вимог Solvency II. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 12(2). С. 190-193.